

VLAAMSEINTERUNIVERSITAIRERAAD

DE ONDERWIJSVISITATIE LOGOPEDIE EN AUDIOLOGIE

Een onderzoek naar de kwaliteit van de opleidingen
logopedie en audiologie
aan de Vlaamse universiteiten

Brussel, maart 1999

Voorwoord

In dit rapport brengt de visitatiecommissie logopedie en audiologie verslag uit over haar bevindingen, conclusies en aanbevelingen naar aanleiding van het onderzoek dat zij in de periode april-mei 1998 heeft verricht naar de kwaliteit van de academische opleidingen in de logopedie en audiologie aan de Katholieke Universiteit Leuven en de Universiteit Gent. Dit initiatief kadert in de werkzaamheden van de universiteiten en van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VL.I.R.) met betrekking tot de kwaliteitszorg van het academisch onderwijs. Hoewel de visitatie afzonderlijk in Vlaanderen plaatsvond, moet ze tevens gesitueerd worden in de bestaande samenwerking tussen de VL.I.R. en haar Nederlandse tegenhanger, de Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten (VSNU). Dit komt onder meer tot uiting in de gehanteerde procedure.

Het rapport is in de eerste plaats bedoeld voor de betrokken opleidingen en faculteiten, en is in het bijzonder gericht op kwaliteitshandhaving en -verbetering.

Belangrijk hierbij is de opmerking van de commissie dat het in eerste instantie de bedoeling is dat haar rapport binnen elke faculteit aanleiding geeft tot discussie over op welke punten de betrokkenen zelf binnen de gegeven randvoorwaarden verbetering nodig en mogelijk achten. Daarnaast kan ook gehoopt worden dat het rapport voor de opleidingen aanleiding is om, waar mogelijk en zinvol, in onderling overleg te werken aan de verdere optimalisering van de positief beoordeelde kwaliteit.

Naast het leveren van een bijdrage tot kwaliteitshandhaving en -verbetering, moet het rapport tevens de bredere samenleving inlichten over de verschillende aspecten van het academisch onderwijs in de logopedie en audiologie, en informatie verschaffen over de wijze waarop de betrokken opleidingen omgaan met de kwaliteit van het onderwijs. Aan deze opdracht wordt ruimschoots voldaan, niet alleen in de opleidingsrapporten, maar ook in het algemeen gedeelte van het rapport waarin de situatie aan de betrokken universiteiten op een aantal kwaliteitsaspecten wordt vergeleken.

De lezer moet zich echter terdege realiseren dat de rapportering van de visitatiecommissie slechts één fase is in het proces van kwaliteitszorg en dat het voorliggende rapport slechts een momentopname biedt van het academisch onderwijs in de logopedie en audiologie.

De commissie dankt in haar inleiding al diegenen die binnen de universiteiten bij de voorbereiding en uitvoering van deze visitatie waren betrokken. Ik sluit mij graag bij deze dank aan. Daarenboven is de VL.I.R. in het bijzonder veel dank verschuldigd aan de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de deskundigheid en de inzet waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd.

A. Oosterlinck
Voorzitter VL.I.R.

Inhoud

Voorwoord	2
Deel 1: Algemeen deel	5
I. De onderwijsvisitatie logopedie en audiologie	7
1. Inleiding	7
2. De betrokken opleidingen	7
3. De visitatiecommissie	8
3.1. Samenstelling	8
3.2. Taakomschrijving	8
3.3. Werkwijze	8
4. Korte terugblik op de visitatie	9
5. Opzet en indeling van het rapport	10
II. Het referentiekader	11
1. Doelstellingen en eindtermen	11
1.1. Globale doelstelling	11
1.2. Eindtermen	11
2. Het werkdomein en beroepsprofiel van de licentiaat logopedie en audiologie	12
3. Opleidingsprofiel/onderwijskundig referentiekader	14
3.1. Algemene onderwijskundige uitgangspunten	14
3.2. Specifieke uitgangspunten	16
4. Kwaliteitseisen m.b.t. de stage	16
III. De opleidingen logopedie en audiologie in vergelijkend perspectief	19
1. Onderwijsfilosofie	19
1.1. Doelstellingen en eindtermen	19
1.2. Karakteristieken van het programma	20

2.	Het programma	20
2.1.	Opbouw van het programma	20
2.2.	Inhoud van het programma	21
2.3.	Gebruikte werkvormen	21
2.4.	Toetsing	22
2.5.	Vaardigheden van studenten	22
3.	Stage en eindverhandeling/scriptie	23
3.1.	Stage	23
3.2.	Eindverhandeling/scriptie	23
4.	De student en zijn/haar onderwijs	24
4.1.	Instream en totaal aantal studenten	24
4.2.	Slaagcijfers en rendementen	24
4.3.	Gemiddelde studieduur	24
5.	Studeerbaarheid	24
5.1.	Studietijd	24
5.2.	Studievoorlichting en -begeleiding	25
6.	De faciliteiten	25
7.	De afgestudeerden	26
8.	De staf	26
9.	Internationalisering	26
10.	Interne kwaliteitszorg	27
	Deel 2: Opleidingsrapporten	29
1.	Katholieke Universiteit Leuven	31
2.	Universiteit Gent	47
	Bijlagen	
	Bijlage 1: Personalia van de leden van de visitatiecommissie	63
	Bijlage 2: Bezoekschema	65

DEEL I
ALGEMEEN DEEL

I. De Onderwijsvisitatie Logopedie en Audiologie

1. Inleiding

In dit rapport brengt de visitatiecommissie logopedie en audiologie verslag uit van haar bevindingen over de academische opleidingen in de logopedie en audiologie aan de Vlaamse universiteiten die zij in de periode april-mei 1998, in opdracht van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VL.I.R.), heeft gevisiteerd.

De commissie heeft getracht om, ingevolge haar opdracht, zich een zo goed mogelijk beeld te vormen van de kwaliteit van de betrokken opleidingen en van de wijze waarop binnen het kader van deze opleidingen met kwaliteit wordt omgegaan.

Over de opleidingen van beide door haar bezochte instellingen heeft de visitatiecommissie een deelrapport geschreven. In deze rapporten worden de conclusies en aanbevelingen per instelling weergegeven. Op basis van de deelrapporten heeft de visitatiecommissie het algemene rapport opgesteld, waarin de belangrijkste conclusies en aanbevelingen per thema en vergelijkenderwijs worden aangeboden. Hierdoor krijgen de opleidingen onder meer de mogelijkheid om zich te situeren ten opzichte van elkaar.

2. De betrokken opleidingen

De visitatiecommissie heeft de opleidingen logopedie en audiologie bezocht aan de volgende universiteiten:

- van 23 t.e.m. 24 april 1998: Katholieke Universiteit Leuven
- van 4 t.e.m. 5 mei 1998: Universiteit Gent

3. De visitatiecommissie

3.1. Samenstelling

De visitatiecommissie logopedie en audiologie werd ingesteld door de VL.I.R. bij besluit van 6 januari 1998.

De commissie had de volgende samenstelling:

Voorzitter:

- **Prof. dr. P.H. Dejonckere**, hoogleraar foniatrie en logopedie Universiteit Utrecht.

Leden:

- **Prof. dr. M. Spoelders**, hoofddocent en voorzitter Vakgroep Pedagogiek Universiteit Gent.
- **Prof. dr. P. Van de Heyning**, hoofddocent neus-, keel- en oorheelkunde Universiteit Antwerpen, diensthoofd NKO en Communicatiestoornissen Universitair Ziekenhuis Antwerpen.
- **Dr. J. Verschuure**, hoofd Audiologisch Centrum Erasmus Medisch Centrum Rotterdam.

Mevr. A. Van Linthoudt, stafmedewerker onderwijsbeleid verbonden aan het VL.I.R.-secretariaat, trad op als secretaris van de commissie.

Voor een kort curriculum vitae van de leden van de visitatiecommissie wordt verwezen naar bijlage 1.

3.2. Taakomschrijving

De taak van de visitatiecommissie, die in het instellingsbesluit is omschreven, was:

- a. op basis van de door de faculteiten aan te leveren informatie en door middel van ter plaatse te voeren gesprekken, zich een oordeel te vormen over de kwaliteit van de opleiding (inclusief de kwaliteit van de afgestudeerden) en over de kwaliteit van het onderwijsproces (inclusief de kwaliteit van de onderwijsorganisatie), mede gelet op de eisen/verwachtingen die voortvloeien uit de facultaire taak iedere student voor te bereiden op de zelfstandige beoefening van de wetenschap of de beroepsmatige toepassing van wetenschappelijke kennis;
- b. het doen van aanbevelingen om te komen tot kwaliteitsverbetering.

3.3. Werkwijze

De visitatiecommissie hield haar installatievergadering op 3 maart 1998. Tijdens deze vergadering heeft de commissie een referentiekader geformuleerd (zie algemeen deel, hoofdstuk II.), waarin de minimumeisen werden vastgelegd waaraan een opleiding in de logopedie en audiologie naar haar opvatting zou moeten voldoen. Voorts werden er de zelfstudies besproken en het programma van de bezoeken opgesteld.

De bezoeken zijn aan beide universiteiten volgens een analoog stramien verlopen¹.

¹ Het bezoekschema van de visitatiecommissie is toegevoegd als bijlage 2.

Tijdens de eerste dag van het bezoek vond een voorbereidende vergadering van de visitatiecommissie plaats, gevolgd door gesprekken met het faculteitsbestuur en de opstellers van de zelfstudie, afzonderlijk met studenten en AP-leden uit de opleidings- of onderwijscommissie en de faculteitsraad, de kandidatuurstudenten, de licentiestudenten, de AAP-leden, de ZAP-leden eerste cyclus en tweede cyclus, de verantwoordelijken voor studieadvies en -begeleiding, de ombudspersoon, de verantwoordelijken voor internationalisering en de afgestudeerden. 's Avonds volgde een kennisgeving met vertegenwoordigers van de academische overheid, van de faculteit en met de opleidingsverantwoordelijken.

De tweede dag van het bezoek werd de mogelijkheid voorzien tot het voeren van bijkomende gesprekken. Deze konden plaatsvinden op verzoek van de visitatiecommissie zelf of op verzoek van betrokken personen uit de bezochte universiteit. Verder werd een afsluitend gesprek gevoerd met het faculteitsbestuur en de opleidingsverantwoordelijken.

Tevens heeft de commissie kennis genomen van bijkomende informatie die door de opleidingen werd ter beschikking gesteld, zoals scripties/eindverhandelingen, verslagen, schriftelijk studiemateriaal en handboeken, en heeft ze onderwijsruimten, computerfaciliteiten en bibliotheken bezocht.

Elk bezoek werd na intern beraad van de commissie afgesloten met een mondelinge rapportering waarin de voorlopige bevindingen werden gepresenteerd aan de gevisiteerde opleiding.

Als laatste stap in het visitatieproces heeft de commissie haar bevindingen, conclusies en aanbevelingen in voorliggend rapport vastgelegd.

4. Korte terugblik op de visitatie

De commissie hoopt met dit rapport een constructieve bijdrage te hebben geleverd tot de kwaliteit van de opleidingen in de logopedie en audiologie in Vlaanderen. Met de in het rapport geformuleerde suggesties en aanbevelingen wil zij de dynamiek en de door de universiteiten reeds ingezette hervormingen positief ondersteunen. Zij is er zich van bewust dat haar opvattingen op een aantal punten afwijken van deze van de instellingen zelf en dat zij wellicht aanbevelingen heeft geformuleerd waar de opleidingen het niet mee eens zijn of die niet meteen zullen kunnen worden gerealiseerd. Volgens de commissie moet het in eerste instantie de bedoeling zijn dat dit rapport binnen elke faculteit aanleiding geeft tot discussie en dat wordt nagegaan op welke punten de faculteit zelf verbetering nodig acht, en in welke mate dit binnen de gegeven randvoorwaarden te verwezenlijken is.

Hierbij is het belangrijk voor ogen te houden dat het voorliggende rapport slechts de weergave kan zijn van een momentopname en dat het op een aantal punten reeds voorbijgestreefd zal zijn op het moment van publicatie.

Verder wenst de commissie op te merken dat zij, geruggesteund door wat zij heeft ervaren in beide opleidingen, gesterkt is in haar overtuiging dat in het Vlaamse paramedische landschap een universitaire logopedie- en audiologie-opleiding een absolute noodzaak is.

De visitatiecommissie heeft haar opdracht met genoegen uitgevoerd. Zij wenst haar dank uit te spreken ten aanzien van al diegenen die binnen de universiteiten bij de voorbereiding en uitvoering van deze visitatie waren betrokken. De commissie heeft de gastvrijheid waarmee zij door de instellingen werd ontvangen ten zeerste op prijs gesteld. In het bijzonder heeft zij waardering voor de grote openheid waarmee de gesprekken werden gevoerd.

De commissie hoopt dat realisaties en werkwijzen van de ene universiteit de andere zullen inspireren en motiveren, en dat haar rapport binnen de universiteiten een bijdrage zal leveren tot de verdere optimalisering van het academisch onderwijs in de logopedie en audiologie.

Tenslotte hoopt de visitatiecommissie dat voorliggend rapport in zijn geheel ook nuttige informatie verschaft aan de buitenwereld over de verschillende aspecten van het academisch onderwijs in de logopedie en audiologie in Vlaanderen en een goed inzicht geeft in de kwaliteit van de gevisiteerde opleidingen.

5. Opzet en indeling van het rapport

Voorliggend rapport bestaat uit twee delen. In een eerste deel beschrijft de commissie in hoofdstuk II het referentiekader waarvan zij is uitgegaan bij de beoordeling van de gevisiteerde opleidingen. Tevens worden in dit deel in hoofdstuk III de belangrijkste bevindingen per thema en vergelijkenderwijs weergegeven.

In het tweede deel van het rapport brengt de commissie verslag uit over de opleidingen die zij heeft gevisiteerd.

II. Het Referentiekader

Bij de beoordeling van het onderwijs gaat de visitatiecommissie uit van de doelstellingen en eindtermen die elke faculteit voor het eigen onderwijs heeft geformuleerd. Respect voor de eigenheid van een opleiding en voor de diversiteit binnen eenzelfde opleiding over de universiteiten heen veronderstelt immers dat in de eerste plaats wordt nagegaan of elke faculteit erin slaagt de eigen doelstellingen te realiseren. Dit belet echter niet dat wordt nagegaan of elke opleiding aan een aantal minimumeisen voldoet. Daarom heeft de visitatiecommissie de doelstellingen die iedere faculteit zichzelf stelt, ook getoetst tegen de achtergrond van de minimumeisen die de visitatiecommissie heeft geformuleerd ten aanzien van het gevisiteerde onderwijs.

De visitatiecommissie heeft deze minimumeisen geëxpliciteerd in onderhavig referentiekader. Specifiek omschrijft het referentiekader de minimumeisen waaraan de opleiding naar mening van de visitatiecommissie moet voldoen, de minimumeisen die aan een afgestudeerde in het vakgebied mogen gesteld worden en de eisen die mogen gesteld worden met betrekking tot de aansluiting op de arbeidsmarkt. Hierbij vertrekt de commissie van de doelstellingen en eindtermen, het werk-domein en het beroepsprofiel van de licentiaat logopedie en audiologie, het opleidingsprofiel en onderwijskundig referentiekader, en een aantal kwaliteitseisen met betrekking tot de stage.

1. Doelstellingen en eindtermen

1.1. Globale doelstelling

Er wordt beoogd om een licentiaat logopedie en audiologie op te leiden die de voor het beroep noodzakelijke kennis, inzichten, vaardigheden en attitudes heeft geïntegreerd en op een zelfstandige en kritische manier het beroep kan uitoefenen op het niveau van een beginnende beroepsuit-oefenaar.

1.2. Eindtermen

- De afgestudeerde is in staat om, na verwijzing door een arts of onder medische supervisie, methodisch te handelen bij het adequaat logopedisch/audiologisch onderzoek van de patiënt met aandacht voor zowel de somatische, psychische als sociale factoren.

- De afgestudeerde is in staat om de bevindingen samen te vatten en te interpreteren zodat hij/zij op basis van deze gegevens een eigen behandelplan kan conceptualiseren rekening houdend met de medische contra-indicaties.
- De afgestudeerde kan de gekozen therapeutische behandelingen op een adequate manier uitvoeren en aanpassen aan de actuele situatie van de patiënt.
- De afgestudeerde is in staat om op een kritische manier om te gaan met de gekozen middelen en methoden en weet deze op een creatieve manier in te bouwen binnen het revalidatieproces van de patiënt.
- De afgestudeerde kan op een goed georganiseerde en efficiënte manier functioneren, eventueel in een inter- en multidisciplinair werkverband. Hij/zij is in staat een gemotiveerd verslag uit te brengen ten aanzien van de behandelende arts in verband met de progressie, de verdere verwachtingen en voorstellen naar de toekomst toe. De afgestudeerde moet een volwaardig gesprekspartner zijn voor de arts en de andere teamleden.
- De afgestudeerde is in staat om een verantwoord relatiepatroon met de patiënt aan te gaan. De afgestudeerde kan op een didactisch verantwoorde wijze groepslessen en therapie in groep geven.
- De afgestudeerde heeft inzicht in de grenzen van het beroep en baseert zich hierbij vooral op de stand van zaken inzake wetenschappelijke onderbouw.
- De afgestudeerde heeft kennis van de voor het werkveld relevante aspecten op financieel, administratief en materieel gebied en van de activiteiten van sociaal-maatschappelijke organisaties.
- De afgestudeerde heeft een wetenschappelijke visie en kan bijgevolg een experimentele studie of een publicatie kritisch beoordelen.
- De afgestudeerde kan zelfstandig een kritische literatuurstudie doen en een bijdrage leveren tot het experimenteel onderzoek.
- De afgestudeerde heeft inzicht in de grenzen van de eigen capaciteiten en heeft de attitude om zichzelf na de opleiding verder te ontplooiën en bij te scholen, en om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van het beroep.

2. Het werkdomein en beroepsprofiel van de licentiaat logopedie en audiologie

Het werkdomein van de licentiaat logopedie en audiologie bestaat uit niet-invasieve handelingen met als doel stem-, spraak-, taal-, gehoor- en orofaryngeale slikstoornissen, en de daarbij horende beperkingen en handicaps te voorkomen, te verhelpen of te verlichten in aansluiting op de WHO-definities van primaire, secundaire en tertiaire preventie. Dit kan inhouden het screenen op mogelijke afwijkingen op deze gebieden en het geven van voorlichting ter voorkoming van pathologie, het geven van therapieën, hetzij curatief, hetzij gericht op functieherstel en/of orgaanherstel, hetzij gericht op het vergroten van de communicatiemogelijkheden bij stoornissen van stem, spraak, taal (zowel gesproken als gelezen en geschreven) en gehoor, hetzij op het vergroten van de mogelijkheden van de patiënt om in alle facetten van de samenleving te participeren. Ook de bestudering van niet-verbale functies (primaire mondfunctie) en de niet-verbale communicatie (de zogenaamde ondersteunende communicatie) behoren tot het werkdomein van de licentiaat logopedie en audiologie.

De licentiaat logopedie en audiologie kan zijn beroep uitoefenen:

- **als zorgverstreker:** in dienstverband of als zelfstandige in ziekenhuizen, poliklinieken, revalidatiecentra, centra voor anders validen, rust- en verzorgingstehuizen of in de hoor-toestelverstrekking. Hij kan als zelfstandige of als loontrekkende in een private logopediepraktijk of in een groepspraktijk werken;
- **als instructor-begeleider:** in bijzonder onderwijs, conservatoria of bedrijven;
- **in het onderwijs:** voornamelijk hoger onderwijs in medische en paramedische disciplines, ook hoger pedagogisch onderwijs en kunstonderwijs;
- **als onderzoeker:** zowel in universitaire als in industriële middens, bijvoorbeeld verbonden aan een opleiding logopedie en audiologie of NKO, of bij fabrikanten van apparatuur op het gebied van logopedie en audiologie of spraaktechnologie.

Om in deze vier domeinen te kunnen functioneren, kan van de licentiaat logopedie en audiologie worden verwacht dat hij een universitair gevormde zorgverstreker is, die:

- (1) na verwijzing en medische diagnose door een arts, in staat is om een aanvullend functioneel logopedisch onderzoek te verrichten op het gebied van stem-, spraak-, taal- en orofaryngeale slikafwijkingen met inbegrip van stoornissen van de primaire mondfunctie, en na interpretatie van de ingewonnen informatie een individuele logopedische behandeling te conceptualiseren, deze behandeling uit te voeren -mogelijk in multidisciplinair verband-, en de uitvoering ervan aan te passen aan de actuele situatie van de patiënt. Hij is in staat de verantwoordelijkheid van de logopedische behandeling op zich te nemen, en op de gepaste wijze verslag uit te brengen bij de verwijzende arts. Hij is in staat om zijn behandeling te richten zowel op het gebied van de stoornis als op dat van de beperking en de handicap. Daarbij wordt onder andere ook gedacht aan het gebruik van communicatiehulpmiddelen.
- (2) na medische verwijzing of onder medische supervisie, in staat is om zelfstandig een audiologisch onderzoek of een audiologische screening te verrichten bij allerlei categorieën van patiënten, zowel met behulp van conventionele als (niet invasieve) electrofysiologische technieken, en om hier verslag van te leggen en te geven. Hij is in staat om, mogelijk in multidisciplinair verband, rehabilitatieve behandelingen uit te voeren, waarbij technieken als aanpassing van hoor-toestellen, gebruik van communicatiehulpmiddelen, spraakafzien, gebarentaal, etc... aan bod komen. Daarbij moet hij op onderzoek gebaseerd advies kunnen verstrekken inzake ecologische en ergonomische aspecten van de akoestiek.
- (3) in het kader van het bijzonder onderwijs of van instituten voor gehandicapten, in staat is om de adequate ondersteuning op het gebied van stem, spraak, taal en gehoor te bieden aan bepaalde categorieën kinderen of volwassenen.

Naast de therapeutische zorg, dient de licentiaat logopedie en audiologie ook in staat te zijn om bepaalde preventieve activiteiten te verrichten, bijvoorbeeld bij professionele stemgebruikers en rond lawaaiproblematiek.

Tenslotte wordt verwacht dat een licentiaat logopedie en audiologie in staat is om wetenschappelijk onderzoek te verrichten binnen de genoemde vakgebieden, met name om de logopedische en audiologische handelingen en werkwijzen efficiënter en doelgerichter te maken.

Een aantal tewerkstellingen met gespecialiseerd karakter of bijzondere toepassingsdomeinen vergen aanvullende studies.

Steunend op een brede algemene vorming heeft de licentiaat logopedie en audiologie de vereiste attitudes ontwikkeld om met de patiënt om te gaan. Hij kent de indicaties en contra-indicaties voor het uitoefenen van zijn praktijk. Hij heeft inzicht in de grenzen van het beroep en van de eigen

capaciteiten. De deontologie gebiedt hem de patiënt terug naar de arts te verwijzen, indien hij van mening is met een contra-indicatie te worden geconfronteerd, of in twijfelgevallen experten te consulteren. Hij kan op een goed georganiseerde en efficiënte manier functioneren, en is in staat zijn taak in inter- of multidisciplinair dienstverband uit te voeren. De licentiaat logopedie en audiologie heeft kennis van de voor het werkveld relevante aspecten op financieel, administratief en materieel gebied en van de activiteiten van sociaal-maatschappelijke organisaties.

De licentiaat logopedie en audiologie dient maximaal gebruik te maken van wetenschappelijk onderbouwde methoden en vaardigheden, die hij optimaal en deskundig hoort te beheersen. Daartoe zijn een brede basisvorming, een volwaardig uitgebouwd en geactualiseerd theorie- en praktijkonderwijs en de bekendheid met, en zo mogelijk ook de concrete betrokkenheid bij wetenschappelijk onderzoek, fundamentele voorwaarden. Een kritische ingesteldheid, het systematisch kunnen verzamelen en aanpassen van gegevens, een gefundeerde interpretatie van wetenschappelijke literatuur, een getrainde handvaardigheid en beroepsroutine, alsook voldoende pedagogisch en didactisch kennen en kunnen, bepalen in grote mate de wijze waarop de licentiaat logopedie en audiologie omgaat met de aangeleerde methoden en vaardigheden. De licentiaat logopedie en audiologie toont een permanent streven om de patiënt met de meest verantwoorde logopedische en audiologische methoden en vaardigheden te evalueren en te behandelen. Dit streven wordt onder meer ingevuld door het opvolgen van de wetenschappelijke vakliteratuur en door de regelmatige deelname aan wetenschappelijke congressen.

Deze doelstelling kan - in functie van het tewerkstellingsdomein - in belangrijke mate worden geconcretiseerd via aanvullend of gespecialiseerd academisch onderwijs, of via de doctoraatsopleiding logopedie en audiologie.

Met deze kennis, attitudes en vaardigheden dient de licentiaat logopedie en audiologie een wezenlijke bijdrage te leveren tot een harmonieuze ontwikkeling van het beroep binnen een op kwaliteit gerichte gezondheidszorg, waarop de patiënt in onze hedendaagse maatschappij recht heeft.

3. Opleidingsprofiel/onderwijskundig referentiekader

3.1. Algemene onderwijskundige uitgangspunten

- a. De opleidingen stellen zich garant voor de wetenschappelijke, maatschappelijke en beroepsvoorbereidende relevantie, de effectiviteit en efficiëntie van de opleidingsprogramma's. De opleidingsonderdelen die in de programma's geroosterd worden, moeten een legitieme, aantoonbare en samenhangende bijdrage leveren tot de realisering van de doelstellingen en minimumeisen. Daarbij vormt het curriculum van de eerste cyclus het fundament dat algemenere basiskennis, -vaardigheden en -attitudes toelevert, waarna, in de tweede cyclus, structureel en inhoudelijk kansen gecreëerd worden voor differentiatie en specialisatie in opties.
- b. Studenten dienen verantwoordelijkheid te nemen voor hun studiekeuze, leerparcours en -proces, effectiviteit en voortgang van hun studie.
- c. De opleidingen scheppen door een inhoudelijk, personeel en logistiek kwalitatief hoogstaand aanbod de voorwaarden waaronder die verantwoordelijkheid zinvol kan opgenomen worden. Een dergelijk aanbod beantwoordt niet alleen aan de eisen qua doelstellingen, instructie-, leer- en vormingsprocessen en evaluatie die aan een universitair, academisch opleidingsprogramma in het algemeen kunnen gesteld worden, maar tevens aan de specifieke eisen qua onder meer

wetenschappelijkheid, actualiteit, professionaliteit die vanuit de vakgebieden (audiologie en logopedie) worden gesteld. De kwaliteit van dit aanbod moet geregeld worden geëvalueerd, bijvoorbeeld door middel van valide en betrouwbare bevraging van studenten en afgestudeerden.

- d. De doelstellingen dienen relevant te zijn. Dit betekent concreet dat ze een hoog wetenschappelijk actualiteitsgehalte bezitten, dat ze een symbiose van toepassen en genereren van kennis reflecteren, en dat ze beroepsvoorbereidende kwaliteit bezitten. Van meet af aan dient de onderliggende hiërarchisering en sequentiëring van de doelstellingen, zowel voor die van de hele opleiding als voor die van de opleidingsonderdelen afzonderlijk, aan de student bekend te worden gemaakt.
- e. Wat de instructie-, vormings- en leerprocessen betreft, zijn overwegend drie aspecten belangrijk.
 - De inhoudelijke invulling genereert eisen naar de kwaliteit van het beschikbare studiemateriaal en de bredere documentaire ondersteuning van de processen. De kennis waarin ingeleid wordt, dient zo gestructureerd, gematerialiseerd en gedocumenteerd te zijn dat efficiënt en effectief leren met het oog op de realisering van de doelstellingen metterdaad kan plaats vinden.
 - Er kunnen eisen gesteld worden in verband met de sequentiëring en de wijze waarop de kennis gepresenteerd wordt (de gebruikte werkvormen, de ondersteuning ervan met gepaste communicatie- en informatietechnologieën, de beschikbare materiële infrastructuur, enzovoort). Het leerproces dient met name ondersteund te worden door een moderne didactische uitrusting en door goed aansluitend studie- en instructiemateriaal, dat in voldoende mate voor de studenten beschikbaar is. Een gevarieerd gebruik van aangepaste didactische werkvormen en een efficiënte begeleiding ervan met relevante technologieën zijn van belang. De gehanteerde werkvormen dienen gericht te zijn op het zelfstandig, kritisch-reflexief verwerken van de leerstof. Ze dienen te appelleren aan het probleemoplossend en creatief vermogen van de student. Belangrijk hierbij is dat voldoende aandacht wordt besteed aan de didactische vaardigheden van de docenten.
 - In hoofde van de studenten dient te worden gekeken naar hun draagkracht, hun studievreugde en -belasting, hun mogelijkheden voor efficiënt gebruik van de studietijd enzovoort. Bovendien is het van belang na te gaan of er in de mate van het mogelijke rekening wordt gehouden met individuele verschillen, onder meer in studiestijl en -tempo. Dit laatste kan, bijvoorbeeld, blijken uit differentiatievoorziening in leerparcours binnen het programma, uit de dosering contactonderwijs vs. zelfstudie enzovoort.
- f. De belangrijkste eis ten aanzien van de evaluatie van het kennen en kunnen van de studenten is dat de vorm en inhoud ervan recht moeten doen aan de vooropgestelde doelstellingen en de wijze waarop deze vertaald worden in de instructie-, leer- en vormingsprocessen. Zo kan er bijvoorbeeld speciaal op gelet worden of er niet enkel via reproductie van kennis geëvalueerd wordt, of open-boekexamens regel dan wel uitzondering zijn, enzovoort. Eisen en vormen dienen, hoe dan ook, vooraf aan de studenten duidelijk bekend te worden gemaakt. Voorts dient ook aandacht besteed aan aspecten als billijkheid van de evaluatie, de betrouwbaarheid ervan en de kwaliteit van de geleverde feedback.
- g. De opleidingen dienen te voorzien in een systeem van studievoorlichting en -begeleiding dat gericht is op het verschaffen van de benodigde informatie en het voorkomen en tijdig signaleren van studie- (inclusief examen)problemen, alsmede op het formuleren en uitwerken van oplossingen.

3.2. Specifieke uitgangspunten

Het realiseren van bovenvermeld beroepsprofiel veronderstelt een brede basisvorming, een volwaardig uitgebouwd en geactualiseerd theorie- en praktijkonderricht in de logopedie en de audiologie en de bekendheid met, en zo mogelijk ook de concrete betrokkenheid bij wetenschappelijk onderzoek. Deze vereisten impliceren niet alleen minimaal een vierjarige opleiding teneinde de student volwaardig voor te bereiden op zijn taak in een breed werkdomein, maar ook een op wetenschappelijk onderzoek gestoelde opleiding teneinde de continue evolutie in de medische wetenschappen in het algemeen en inzake de logopedie en de audiologie in het bijzonder op de voet te kunnen volgen, en om actief deel te kunnen nemen aan de evaluatie van de ontwikkelingen binnen het beroep. Daarenboven wordt continue bijscholing en voortgezette vorming noodzakelijk geacht.

Qua bestaffing veronderstelt deze opleiding academici van hoog niveau voor de basiswetenschappelijke opleidingsonderdelen, doch ook voor het theorieonderricht in de logopedie en de audiologie. Opdat bekendheid met en betrokkenheid bij het wetenschappelijk onderzoek kan gerealiseerd worden, wordt van de staf een wetenschappelijk curriculum en een actieve deelname in het wetenschappelijk onderzoek verondersteld. Deze sterke band met het wetenschappelijk onderzoek wordt nog uitdrukkelijker vooropgesteld in de voortgezette vorming. Voor wat betreft het praktijkonderwijs en de stagebegeleiding is er een noodzaak aan specialisten met praktijkervaring die bovendien hun onderwijsopdracht blijvend combineren met een praktijkopdracht en/of wetenschappelijk onderzoek.

Elke universiteit, in casu elke opleiding, behoort permanent toe te zien op de kwaliteit van haar onderwijs (en haar onderzoek). Dit moet blijken uit de manier waarop de bij de kwaliteitszorg betrokken commissies functioneren en uit de mate waarin de kwaliteitscyclus vorm heeft gekregen. Hierbij wordt onder meer aandacht besteed aan de rol die de studenten toebedeeld krijgen. In verband met de kwaliteitscyclus wordt verwacht dat er niet enkel een gedegen systeem voor de evaluatie van het onderwijs is, maar dat dit tevens geïncorporeerd is, dit wil zeggen dat er mechanismen zijn voor de opvolging van evaluatieresultaten en dit zowel op het niveau van een opleidingsonderdeel als van het programma.

4. Kwaliteitseisen m.b.t. de stage

De stage is een leerperiode tijdens de opleiding licentiaat logopedie en audiologie en voltrekt zich in de praktijk van de beroepsuitoefening.

Leerdoelen zijn:

- het zelfstandig kunnen afnemen van de anamnese en uitvoeren van het logopedisch/audiologisch onderzoek volgens de richtlijnen van het methodisch handelen met name bij patiënten met stem-, spraak-, taal- en orofaryngeale slikafwijkingen, stoornissen van de primaire mondfunctie en gehoorstoornissen, evenals orofaciale myo-functionele afwijkingen;
- het zelfstandig opstellen van een (be)handelingsplan;
- het adequaat uitvoeren van de logopedische/audiologische verrichtingen;
- het evalueren van het behandelplan;
- het rapporteren aan de verwijzer van de primaire gegevens van de patiënt, het beloop van de behandelperiode en de behandelresultaten;

- het inzicht verwerven in de plaats van de licentiaat logopedie en audiologie binnen de gezondheidszorg;
- het ontwikkelen van een beroepsattitude ten opzichte van de patiënt, de verwijzer en collegae;
- het inzicht verwerven in het functioneren (inclusief management) van een zelfstandige logopedische/audioprothetische praktijk;
- het samenwerken in een multidisciplinaire setting;
- het inzicht verwerven in het functioneren van een licentiaat logopedie en audiologie binnen een multidisciplinaire setting;
- het inzicht verwerven in het functioneren van een licentiaat logopedie en audiologie in een categoriaal, algemeen en academisch ziekenhuis.

De leerdoelen worden stapsgewijs nagestreefd via:

- kijkstage;
- doestage onder directe begeleiding;
- doestage onder indirecte begeleiding;
- zelfstandige stage.

De stagetijd dient evenredig te worden verdeeld over de verschillende plaatsen van de logopedische/audiologische beroepsuitoefening.

Iedere stageperiode dient te worden afgesloten met een stageverslag en met een patiëntenverslag. De beoordeling van de stage vindt plaats door de stagebegeleider die de opleiding rapporteert.

Er behoort een stagecoördinator te zijn die een indeling van de stagiaires maakt, die jaarlijks contact houdt met de stageadressen en zo nodig de stageadressen bezoekt.

IV. De Opleidingen Logopedie en Audiologie in Vergelijkend Perspectief

In dit hoofdstuk geeft de visitatiecommissie een overzicht van de situatie met betrekking tot een aantal kwaliteitsaspecten inzake onderwijs, onderwijsorganisatie en randvoorwaarden van de opleidingen logopedie en audiologie aan beide door haar gevisitierde universiteiten. Per onderwerp geeft zij haar bevindingen weer en verwijst hierbij naar de toestand aan de bezochte faculteiten. Dit biedt de opleidingen niet alleen de mogelijkheid zich, althans voor deze punten, te positioneren ten opzichte van elkaar, maar kan tevens een stimulans zijn om van elkaar te leren.

De commissie besteedt in dit hoofdstuk voornamelijk aandacht aan de elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen of die zij belangrijk acht, en aan vaststellingen die zij in beide faculteiten heeft gedaan. De lezer dient er zich derhalve van bewust te zijn dat het niet de bedoeling van de commissie is om de deelrapporten in dit hoofdstuk in detail te herhalen.

In het algemeen heeft de commissie vastgesteld dat de Leuvense opleiding de vruchten kan plukken van een jarenlang opgebouwde ervaring, terwijl de Gentse opleiding in een aantal gevallen nog de nadelen ondervindt van het feit dat zij nog jong is. Niettemin heeft deze laatste opleiding op korte tijd zeer veel kunnen verwezenlijken, en zal ze volgens de commissie ongetwijfeld in de nabije toekomst verder in positieve zin evolueren. Deze vaststelling dient bij het lezen van dit vergelijkend deel in elk geval in overweging te worden genomen.

1. Onderwijsfilosofie

1.1. Doelstellingen en eindtermen

In beide zelfstudies worden de doelstellingen van de opleidingen omschreven. Dit gebeurt voor de K.U.Leuven eerder vaag, en een formulering van de eindtermen ontbreekt in de Leuvense zelfstudie nagenoeg volledig. Voor de opleiding van de RUG zijn de doelstellingen en eindtermen duidelijker geformuleerd, doch ook hier blijven ze vrij algemeen. Verder heeft de commissie ook aan beide instellingen vastgesteld dat het vormen van universitair geschoolde zorgverstrekkers, en het verschil tussen deze afgestudeerden en hogeschoolgediplomeerden, weinig in de beschreven doelstellingen aan bod komen, terwijl het grootste gedeelte van de afgestudeerden net in de zorgverstrekking terecht komt, en hier een duidelijke meerwaarde van het universitaire diploma demonstreert.

Ondanks het feit dat de doelstellingen dus niet geheel optimaal zijn geformuleerd, heeft de commissie aan beide instellingen vastgesteld dat de visie die binnen de opleidingen bestaat veel helderder is dan wat na de lezing van de zelfstudie kon worden verwacht. Het verdient aanbeveling deze visie verder uit te werken in de doelstellingen.

De binnen de opleidingen levende doelstellingen worden aan beide instellingen op bevredigende wijze bereikt. Wel geldt voor beide opleidingen dat een uitbreiding van de middelen, onder meer op personeel vlak, noodzakelijk is voor de blijvende optimale realisatie van de doelstellingen.

Belangrijk is ook dat de doelstellingen aan beide instellingen kunnen worden beschouwd als doelstellingen voor een universitaire opleiding.

Tenslotte meent de commissie dat de niet optimaal geformuleerde doelstellingen in het algemeen voldoende tot goed zijn geoperationaliseerd in het programma, al is dit voor wat betreft de audiologie minder het geval dan voor de logopedie.

1.2. Karakteristieken van het programma

De opleiding logopedie en audiologie van de K.U.Leuven biedt goede mogelijkheden om het probleemoplossend vermogen van de studenten te ontwikkelen, het onafhankelijk en kritisch denken aan te scherpen, het zelfstandig leren en werken te bevorderen en een attitude van permanent leren aan te kweken. Aan de RUG worden de kansen hiertoe nog niet steeds ten volle benut, al is de situatie voor wat het zelfstandig leren en werken betreft in de licenties aanzienlijk beter dan in de kandidaturen. Aan beide instellingen zou in dit opzicht nog verbetering mogelijk zijn door meer begeleide zelfstudie in te voeren, en de practica een eigen gezicht te geven.

2. Het programma

2.1. Opbouw van het programma

De opleidingen logopedie en audiologie aan de Vlaamse universiteiten bestaan sinds de invoering van het Decreet betreffende de Universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap uit twee cycli. De eerste cyclus omvat twee kandidaturen, de tweede cyclus twee licenties.

De evenwichtigheid en de samenhang van de programma's strekken bij de commissie doorgaans tot tevredenheid, al zou aan beide instellingen in de eerste cyclus een betere afstemming van de algemene opleidingsonderdelen op de studenten logopedie en audiologie wenselijk zijn.

Aan de K.U.Leuven wordt bewust geopteerd voor één gezamenlijke opleiding logopedie en audiologie. Binnen dit programma zijn er volgens de commissie in het algemeen voldoende zinvolle mogelijkheden aanwezig om eigen accenten te leggen door middel van de keuze voor optievakken. Wel zijn deze in hoofdzaak gericht op de patiëntenzorg, en komen onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, eveneens als expliciete doelstellingen van de opleiding beklemtoond, minder aan bod. Aan de RUG wordt bewust geopteerd voor een opsplitsing van de tweede licentie in een richting audiologie en een richting logopedie, beide echter leidende tot eenzelfde algemeen diploma van licentiaat in de logopedie en audiologie. Deze formule is op adequate wijze concreet gemaakt door het aanbieden van specifieke en relevante opleidingsonderdelen binnen de twee opties. Wanneer hieraan in de toekomst eventueel de optie 'Stem- en spraaktechnologie' zou worden toegevoegd,

dient de opleiding er zich nadrukkelijk over te bezinnen of hiervoor hetzelfde concept, met name een optie in de tweede licentie, zal worden gehanteerd.

2.2. Inhoud van het programma

De commissie is algemeen beschouwd tevreden over de kwaliteit van de opleidingen logopedie en audiologie aan de Vlaamse universiteiten, en heeft vastgesteld dat ze inhoudelijk actueel zijn.

Aan de RUG lijkt het niveau van de algemene opleidingsonderdelen in de eerste cyclus te volstaan, en is dat van de specifieke opleidingsonderdelen goed. Aan de K.U.Leuven is het niveau van de opleidingsonderdelen in de eerste cyclus, zowel de algemene als de specifieke, goed tot uitstekend. Wel wordt aan beide instellingen, zoals reeds hoger vermeld, voor de algemene opleidingsonderdelen soms te weinig de band met de opleiding logopedie en audiologie gelegd, zodat de relevantie ervan voor de studenten niet steeds voldoende duidelijk is.

Het niveau van de opleidingsonderdelen in de tweede cyclus, zowel de algemene als de specialisatie-opleidingsonderdelen, strekt bij de commissie aan beide instellingen tot grote tevredenheid. De commissie doet in de respectieve deelrapporten enkele concrete aanbevelingen inzake de inhoud van de programma's.

De terugkoppeling van het wetenschappelijk onderzoek naar het onderwijs is prima voor wat betreft de docenten van de eigen opleiding. Vooral aan de RUG heeft de commissie echter vastgesteld dat de docenten van de algemene opleidingsonderdelen vrij weinig onderzoek uitvoeren in het vakgebied van de logopedie of de audiologie. Positief aan de K.U.Leuven is het feit dat elk jaar een aantal studenten in het kader van hun eindverhandeling worden ingeschakeld in het lopend wetenschappelijk onderzoek.

Wanneer in de toekomst het academisch personeel zou kunnen worden uitgebreid met afgestudeerden van de universitaire logopedie en audiologie-opleiding zal dit de terugkoppeling van het wetenschappelijk onderzoek naar het onderwijs enkel ten goede komen.

2.3. Gebruikte werkvormen

Aan de K.U.Leuven wordt een voldoende gevarieerd gebruik gemaakt van onderwijsvormen en -middelen, al ligt het aantal hoorcolleges in verhouding tot het aantal practica nog aan de hoge kant. Aan de RUG zijn practica zo goed als onbestaande. Aan beide instellingen ontbreken echter de personele en logistieke middelen om op een gestructureerde wijze meer practica in te richten, al worden aan de K.U.Leuven binnen de hoorcolleges wel initiatieven genomen in de richting van meer zelfstudie, zij het dat hierover nog te weinig overleg plaatsvindt.

De gehanteerde onderwijsvormen en -middelen worden goed gebruikt en zijn, gegeven de onderwijsdoelstellingen, voldoende adequaat. Wel meent de commissie dat aan de K.U.Leuven de practica niet zouden mogen gericht zijn op het bijbrengen van nieuwe leerstof, doch eerder op het inoefenen van vaardigheden. Verder heeft de commissie er vastgesteld dat de scheiding tussen klinisch materiaal en didactische apparatuur niet steeds duidelijk te trekken valt. Tot op heden heeft dit geen onoverkomelijke problemen opgeleverd, doch mede door de toename van het aantal studenten dient in deze situatie meer duidelijkheid te worden gecreëerd. Aan de RUG acht de commissie een betere integratie van de bestaande didactische middelen, die ze overigens van uitstekende kwaliteit vindt, in het onderwijs wenselijk, hetgeen het gebruik van deze middelen door de studenten zou kunnen aanmoedigen.

2.4. Toetsing

De commissie heeft bij beide bezoeken inzage genomen in een steekproef van de haar ter beschikking gestelde examenvragen. Op basis hiervan heeft zij de indruk dat de moeilijkheidsgraad van de examens aan beide instellingen goed is. Ze zijn doorgaans voldoende gericht op het toetsen op inzicht, al zou in dit opzicht kunnen worden overwogen meer open-boekexamens in te richten. Aan de RUG heeft de commissie zich voor een aantal opleidingsonderdelen de vraag gesteld of de examens wel voldoende representatief zijn voor de gehele leerstof.

De examenvormen zijn volgens de commissie in overeenstemming met de inhoud en de doelstellingen van de opleidingsonderdelen, en de wijze van beoordeling lijkt aan beide instellingen goed.

Tenslotte meent de commissie dat de organisatie van de examens over het algemeen goed verloopt. Wel meent ze dat zou moeten worden overwogen meer tussentijdse examens in te richten om het mogelijk te maken de voortgang van de studenten beter te bewaken. Voor de opleiding van de RUG merkt de commissie op dat voor alle mondelinge examens een schriftelijke voorbereidingstijd zou moeten worden voorzien, wat nu niet voor alle opleidingsonderdelen het geval is.

2.5. Vaardigheden van studenten

De commissie is van mening dat weinig systematische aandacht wordt besteed aan het bijbrengen van schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid in de moedertaal. Nochtans is schriftelijke taalvaardigheid, met inbegrip van syntaxis en lexicon, voor deze opleiding bijzonder relevant. Een suggestie van de commissie bestaat erin hieraan aandacht te besteden in een aantal oefensessies bij de opleidingsonderdelen Nederlandse Taalkunde (K.U.Leuven) en Inleiding tot de Algemene Taalkunde (RUG).

De aandacht besteed aan mondelinge uitdrukkingsvaardigheid lijkt de commissie aan beide instellingen goed te zijn. Dit gebeurt vooral in het practicum eigen stem en spraak. Wel heeft de commissie moeten constateren dat, wegens het klein aantal uren dat hiervoor kan worden uitgetrokken, het grootste deel van de studenten zich genoodzaakt ziet zelf logopedische therapie te gaan volgen. Een mogelijke suggestie zou erin kunnen bestaan licentiestudenten onder begeleiding in te schakelen bij de eigen stem- en spraakvorming van kandidatuurstudenten evenals bij het bewustmaken en corrigeren van regionale taalvarianten. Enkel bij pathologie zou dan nog behandeling noodzakelijk zijn.

Verder meent de commissie dat in het algemeen voldoende aandacht wordt besteed aan het bijbrengen van vaardigheden in vreemde talen. Dit gebeurt voornamelijk onrechtstreeks, via contacten met anderstalige literatuur.

De aandacht voor het bijbrengen van computervaardigheden lijkt de commissie eveneens te volstaan. Aan de K.U.Leuven gebeurt dit via verschillende kanalen, met name in het kader van practica en stage. Aan de RUG, waar voldoende mogelijkheden voor het gebruik van computers aanwezig zijn, verdient het wellicht aanbeveling dit meer te stimuleren binnen het onderwijsprogramma. Momenteel komen de meeste studenten pas naar aanleiding van de scriptie in contact met computergestuurde zoekmethoden.

Verder meent de commissie dat in het algemeen voldoende aandacht wordt besteed aan het bijbrengen van sociale vaardigheden, hoofdzakelijk in de stage. In de programma's komt dit verder niet expliciet aan bod. De commissie acht het wenselijk hiervoor enkele sessies in het kader van een practicum uit te trekken.

Tot slot heeft de commissie aan beide instellingen vastgesteld dat er in het programma geen gedefinieerde ruimte is voorzien voor het bijbrengen van specifiek logopedische en audiologische vaardigheden. Ook hiervoor wordt vooral op de stage gesteund. Dit aspect verdient volgens haar eveneens meer aandacht in het programma zelf.

3. Stage en eindverhandeling/scriptie

3.1. Stage

Aan de K.U.Leuven dienen de studenten van de eerste licentie een observatiestage logopedie en een observatiestage audiologie te lopen, voor een totaal van 120 uren. In de tweede licentie lopen de studenten 480 uren stage, gespreid over één, twee of drie stageplaatsen, in binnen- of in buitenland. Aan de RUG dienen de studenten van de eerste licentie een observatiestage van 240 uren te lopen, in de tweede licentie een georiënteerde logopedische of audiologische behandelingsstage van 360 uren. Ook hier kunnen de stages in binnen- of in buitenland worden gelopen.

De commissie is van mening dat de stages aan de K. U. Leuven algemeen genomen van goed niveau zijn. De opleiding heeft een uitgebreid en gevarieerd netwerk van stageplaatsen opgebouwd, ook internationaal, waarvan goed gebruik wordt gemaakt. Aan de RUG lijken de stages niet van geheel voldoende niveau te zijn. Ze lijken in het algemeen te sterk gericht op het trainen van praktische vaardigheden en minder op het leren kritisch denken over de globale en specifieke problematiek van de patiënt. Dit komt voor een stuk door het feit dat de directe stagebegeleiding hoofdzakelijk door hogeschoolgediplomeerden gebeurt. Aan beide instellingen heeft de commissie vastgesteld dat er geen mogelijkheid is voorzien om stage te lopen in functie van andere beroepsvelden dan de patiëntenzorg, zoals bijvoorbeeld wetenschappelijk onderzoek, opvoeding en onderwijs, en beleid.

De begeleiding van de stage lijkt aan de K. U. Leuven in het algemeen goed te zijn. Een groot deel van de verantwoordelijkheid wordt hierbij overgelaten aan de externe stagementoren. In de praktijk lijken echter weinig expliciete afspraken over de verdeling van verantwoordelijkheden tussen externe en interne stagementoren effectief gerealiseerd te worden. Verder dient erover te worden gewaakt dat de studenten voldoende feedback krijgen over de casus- en stageverslagen die zij dienen te maken.

Aan de RUG lijkt de begeleiding van de stage niet geheel te volstaan. De directe begeleiding gebeurt nagenoeg uitsluitend door hogeschoolgediplomeerden, en momenteel ontbreekt de nodige personeelsomkadering om dit te compenseren door een meer gestructureerde opvolging en begeleiding door het academisch personeel. In de toekomst zullen er wellicht meer universitair gediplomeerde stagementoren beschikbaar zijn, waardoor de situatie wat dit betreft aanzienlijk zal verbeteren.

Betreffende de gehanteerde criteria en de wijze van beoordeling van de stage meent de commissie dat aan beide instellingen onvoldoende duidelijkheid wordt gecreëerd. Het lijkt wenselijk de beoordelingscriteria meer expliciet te maken.

3.2. Eindverhandeling/scriptie

Op basis van de steekproef van eindverhandelingen die de commissie heeft bestudeerd, komt zij tot de vaststelling dat het niveau ervan aan de K.U.Leuven algemeen genomen goed tot uitstekend is. Positief is dat een deel van de eindverhandelingen eigen experimenteel onderzoek omvat. Dit laatste is ook aan de RUG voor praktisch alle scripties het geval, wat door de commissie ten zeerste wordt

gewaardeerd. Toch heeft zij de indruk dat de gemiddelde kwaliteit van de scripties aan de RUG zou kunnen worden verbeterd. Zo dient meer aandacht te worden besteed aan de juiste toepassing van statistische procedures en de fysiologische en modelmatige onderbouwing.

Het relatieve gewicht van de eindverhandeling/scriptie binnen de opleiding is aan beide instellingen goed. Ook de begeleiding ervan lijkt in het algemeen goed tot uitstekend te zijn.

De gehanteerde criteria en de wijze van beoordeling strekken bij de commissie eveneens tot tevredenheid. Wel meent ze dat de beoordelingscriteria onvoldoende bij de studenten zijn gekend. Een informatieve handleiding met het oog op het redigeren van de eindverhandeling/scriptie, waarin onder meer aandacht zou worden besteed aan de vereisten en de criteria van beoordeling, zou wellicht nuttig kunnen zijn.

4. De student en zijn/haar onderwijs

4.1. Instroom en totaal aantal studenten

In het academiejaar '97-'98 bedroeg het totaal aantal generatiestudenten logopedie en audiologie in Vlaanderen 52. Dit aantal ligt een stuk lager dan in '96-'97. Deze daling is vermoedelijk te wijten aan de onzekerheid op onderwijspolitiek vlak over de toekomstige ontwikkelingen van de opleiding logopedie en audiologie.

Voor de cijfers met betrekking tot de aantallen studenten in de verschillende studiejaren van de opleidingen zij verwezen naar de deelrapporten.

4.2. Slaagcijfers en rendementen

De slaagcijfers van beide opleidingen, zowel in de eerste kandidatuur als in het vervolg van de opleiding, zijn volgens de commissie gunstig. Wel lijken aan de RUG de slaagkansen voor de studenten die de enige kandidatuur volgen aan de lage kant te liggen, wat voor afgestudeerden van een hogeschoolopleiding logopedie en audiologie niet bemoedigend is om de universitaire opleiding aan te vatten.

4.3. Gemiddelde studieduur

De commissie is van mening dat de gemiddelde studieduur aan beide instellingen in overeenstemming is met wat binnen de randvoorwaarden mag worden verwacht, en dat de opleidingen door een gemiddeld student binnen de voorziene studieduur van 4 jaar moeten kunnen worden afgerond.

5. Studeerbaarheid

5.1. Studietijd

De commissie is van oordeel dat de reële studietijd aan beide instellingen globaal genomen voldoende in overeenstemming is met de begrote studietijd. De verdeling van de studietijd over en binnen de studiejaren lijkt aan de RUG evenwichtig. Aan de K.U.Leuven zijn de kandidaturen,

vooral dan de eerste kandidatuur, relatief licht qua studiebelasting. Verder zorgt aan deze instelling de planning van de stage in combinatie met de eindverhandeling voor een zware belasting, al dient te worden opgemerkt dat het organiseren van de stage in één aaneensluitende periode zeker voordelen heeft op het vlak van de continuïteit van de patiëntenzorg.

De verhouding tussen het aantal contacturen en het aantal uren vereist voor zelfstudie, lijkt de commissie aan beide instellingen in het algemeen evenwichtig, al verdient het aanbeveling om, vooral in de eerste cyclus, meer aandacht te besteden aan begeleide zelfstudie. De huidige personeelsbezetting biedt hiervoor echter weinig ruimte.

5.2. Studievoorlichting en -begeleiding

De voorlichting aan abiturienten lijkt volgens de commissie aan beide instellingen goed te verlopen. Hetzelfde geldt voor de voorlichting en advisering tijdens de studies. De studiegids die ter beschikking van abiturienten en studenten wordt gesteld, is volgens de commissie goed bruikbaar.

De studiebegeleiding in de eerste kandidatuur lijkt aan de RUG niet optimaal te functioneren en gebeurt niet op gestructureerde wijze. Aan de K.U.Leuven lijkt de studiebegeleiding in de eerste kandidatuur, vooral georganiseerd onder de vorm van monitoraten, voor de opleidingsonderdelen fysica en wiskunde goed te verlopen. Voor een aantal andere opleidingsonderdelen lijken de monitoraten voor de studenten logopedie en audiologie moeilijk toegankelijk.

De begeleiding in het vervolg van de opleiding verloopt aan beide instellingen doorgaans goed.

6. De faciliteiten

De commissie is van mening dat de onderwijs- en practicumruimten aan de RUG van goed niveau zijn. De aanwezige infrastructuur, onder meer in de skills labs met anatomische, histologische en embryologische modellen en preparaten, zijn van uitstekende kwaliteit, maar worden nog niet voldoende door de studenten gebruikt. Zoals hierboven reeds gesteld lijkt het wellicht wenselijk het gebruik ervan meer in het onderwijs te integreren. Aan de K.U.Leuven zijn de onderwijsruimten van voldoende niveau, doch de practicumruimten lijken niet te volstaan. Het dubbel gebruik van lokalen, enerzijds voor patiëntenbehandeling en anderzijds als practicumlokaal, stelt problemen omdat deze lokalen niet zijn aangepast aan het groeiend aantal studenten.

Aan de RUG lijken de computerfaciliteiten die ter beschikking staan van de studenten goed, maar het gebruik ervan moet meer worden gestimuleerd. Ook aan de K.U.Leuven lijken de computerfaciliteiten te volstaan, al worden de studenten weinig aangespoord om onderwijsspecifieke toepassingen te gebruiken. Ook heeft de commissie opgemerkt dat de meest recente computergeassisteerde informatiebronnen, zoals bijvoorbeeld CD-ROMs betreffende de anatomie van hoofd en hals, er nog niet uitgebreid worden gebruikt. Het verdient volgens de commissie voor beide opleidingen aanbeveling na te gaan wat de mogelijkheden inzake nieuwe onderwijstechnologieën op het vlak van logopedie en audiologie zijn.

Wat de bibliotheekinfrastructuur betreft is aan de K.U.Leuven het aanwezige tijdschriftenbestand uitstekend, maar voor het boekenbestand is de situatie zorgwekkend. Ook is het een minder wenselijke situatie dat er geen eigen, herkenbare bibliotheek of afdeling is voor de opleiding logopedie en audiologie. Aan de RUG wordt de bibliotheek met het aanwezige boeken- en tijdschriftenbestand door de commissie van voldoende tot goed niveau geacht. Mogelijk kunnen ook hier wat problemen bestaan door de verscheidenheid van locaties, vooral voor naslagwerken.

7. De afgestudeerden

De commissie is van mening dat het met het programma van de K.U.Leuven mogelijk is afgestudeerden van zeer goed niveau te leveren. Aan de RUG heeft de commissie vastgesteld dat de afgestudeerden zich niet altijd bewust zijn van hun specificiteit en van de intrinsieke meerwaarde van hun universitaire opleiding. Niettemin lijken ook deze afgestudeerden, net als deze van de K.U.Leuven, goed uitgerust voor een vlotte aansluiting op de arbeidsmarkt.

Aan de K.U.Leuven worden goede contacten onderhouden met de afgestudeerden. Dit gebeurt echter voornamelijk via de beroepsverenigingen en de postacademische vorming, en niet gestructureerd via een alumnivereniging. De recente stijging van het aantal afgestudeerden zou de nood aan een eigen alumnivereniging kunnen creëren. Ondanks het feit dat de opleiding van de RUG nog een zeer jonge opleiding is, worden ook hier voldoende contacten met de afgestudeerden onderhouden. In het verleden was dit eerder beperkt, maar de oprichting van de alumni-vereniging zal deze contacten wellicht intensifiëren.

8. De staf

De omvang van de staf lijkt de commissie aan beide instellingen ontoereikend. De commissie acht het dan ook positief dat beide betrokken faculteiten zich bereid hebben verklaard in de nabije toekomst te investeren in een uitbreiding van de staf. Ten gevolge van deze onderbezetting is de onderwijsbelasting van de staf te zwaar, en dit zowel voor de ZAP- als de AAP-leden.

De onderwijsinspanningen van de staf worden door de commissie uitstekend geacht.

Bij aanstelling en bevordering wordt volgens de commissie aan beide instellingen voldoende rekening gehouden met didactische vaardigheden. Aan de K.U.Leuven worden de activiteiten in het kader van didactische scholing van docenten, die door de centrale Dienst Universitair Onderwijs worden georganiseerd, zeer waardevol bevonden. Ook aan de RUG komen dergelijke initiatieven stilaan op gang.

9. Internationalisering

Aan de RUG is de deelname van studenten aan internationale uitwisselingsprogramma's volgens de commissie zeer goed. Aan de K.U.Leuven is dit nog te beperkt. De commissie acht het wenselijk dat hiervoor in de toekomst de nodige contacten worden gelegd. In het kader van de stage zijn er aan de K.U.Leuven wel voldoende uitwisselingsmogelijkheden.

De internationale contacten van de leden van het ZAP die direct of indirect worden teruggekoppeld naar het onderwijs, worden door de commissie aan beide instellingen positief beoordeeld. Aan de RUG draagt de inschakeling van buitenlandse gastdocenten bij het onderwijs de waardering van de commissie weg.

10. Interne kwaliteitszorg

De commissie heeft vastgesteld dat de procedures voor curriculumherziening en -innovatie aan beide instellingen goed functioneren. Wel speelt aan de RUG in een aantal gevallen nog te veel het 'leerstoeleffect', wat ertoe leidt dat docenten, eens ze zijn aangesteld, zich onaantastbaar voelen.

De Permanente Onderwijscommissie van de K.U.Leuven schijnt goed te functioneren, en de studenten lijken er voldoende bij de besluitvorming betrokken. In de Opleidingscommissie Sociale Gezondheidswetenschappen van de RUG lijkt de specificiteit van de opleiding logopedie en audiologie onvoldoende aan bod te komen. Verder lijken de studenten onvoldoende bij de besluitvorming te worden betrokken.

Beide gevisiteerde opleidingen maken gebruik van onderwijsenquêtees met het oog op de evaluatie van het onderwijs. Aan de K.U.Leuven functioneert dit systeem zeer goed. De studenten zijn er voldoende bij de evaluatie betrokken. Aan de RUG lijkt het systeem nog niet geheel op punt te staan. De studenten worden nog onvoldoende bij de evaluatie betrokken, en er gebeurt nog onvoldoende terugkoppeling van de resultaten.

DEEL II
OPLEIDINGSRAPPORTEN

Katholieke Universiteit Leuven
De opleiding logopedie en audiologie binnen de faculteit geneeskunde

1. Onderwijsfilosofie

1.1. Doelstellingen en eindtermen

De opleiding logopedie en audiologie stelt zich volgens de zelfstudie tot doel 'een ruime en degelijke universitaire vorming te bieden in de logopedische en audiologische wetenschappen, die de student in staat moet stellen na de voltooiing ervan zelfstandig en vruchtbaar arbeid te verrichten binnen dit vakgebied in de samenleving. De beoogde geesteshoudingen van de afgestudeerden zijn die van een kritische instelling, zin voor de basiswetenschappen, openheid ten opzichte van de snelle veranderingen binnen het domein en inzicht in de werkelijkheid van de praktische uitoefening van het vak. Hiermee wenst de opleiding te bereiken dat de afgestudeerde heeft geleerd zich later verder te bekwamen in één of meer deeldomeinen van de logopedie en/of audiologie, hetgeen noodzakelijk is gezien de uitgebreidheid en de complexiteit van het werkveld.'

De visitatiecommissie is van oordeel dat de doelstellingen in de zelfstudie eerder vaag zijn geformuleerd. Een omschrijving van de beoogde eindtermen ontbreekt nagenoeg helemaal. Niettemin heeft de commissie vastgesteld dat de visie die binnen de opleiding bestaat veel helderder is dan wat na de lezing van de zelfstudie kon worden verwacht.

In de formulering van de doelstellingen wordt de nadruk vooral gelegd op het voorbereiden van de studenten op het doceren, het professioneel leidinggeven en het verrichten van wetenschappelijk onderzoek. Aan de wetenschappelijk onderbouwde patiëntgerichte gezondheidszorg, uitgeoefend door universitair opgeleide logopedisten/audiologen wordt in de doelstellingen nagenoeg geen aandacht besteed, terwijl dit volgens de commissie toch een hoofddoelstelling van de opleiding zou moeten uitmaken. In de praktijk blijkt trouwens dat het grootste gedeelte van de afgestudeerden zich bezighoudt met patiëntenzorg, en hiertoe ook een uitstekende opleiding heeft genoten. Het is evident dat het hier niet gaat om primair op de praktijk gerichte zorgverleners, maar wel om zorgverleners die zeer bewust en kritisch in het beroep staan, die open, multidisciplinair, innoverend en kennisgenererend denken, en die in zich de zorg dragen voor de wetenschappelijke ontwikkeling van het vak. De afgestudeerden bereiken in dit opzicht de meest wijde en fundamentele doelstelling, en dit ondanks het gebrek aan expliciet geformuleerde doelstellingen en eindtermen. Academisch onderwijs moet problematiserend onderwijs zijn, en aan deze vereiste wordt door

de opleiding zeker voldaan. Ze zou er echter kunnen bij gebaat zijn de doelstellingen en eindtermen duidelijker, in gezamenlijk overleg met alle geledingen die bij het onderwijs zijn betrokken, te definiëren.

De -niet optimaal geformuleerde- doelstellingen worden volgens de commissie beter bereikt dan op grond van de beschikbare middelen zou kunnen worden verwacht, en dit in een onstabiel politiek klimaat. In dit opzicht acht de commissie het positief dat de faculteit zich bereid heeft verklaard om de logistieke en personele middelen te verruimen en aan te passen aan de nu geconstateerde tekorten, van zodra de onderwijspolitieke besluitvorming ten aanzien van deze opleiding is geëxpliciteerd. Dit zal de realisatie van de doelstellingen enkel kunnen bevorderen.

De binnen de opleiding levende doelstellingen kunnen zonder twijfel worden getypeerd als doelstellingen voor een universitaire opleiding. In de zelfstudie wordt voor wat betreft het verschil met een hogeschoolopleiding de nadruk gelegd op het wetenschappelijk onderzoek, het onderwijs en beleidsfuncties waarin de afgestudeerden terecht komen. In de praktijk blijkt het meest fundamentele verschil echter te liggen in het wetenschappelijk niveau en het kritisch denken dat de studenten wordt eigengemaakt, en dit vooral gericht op de toepassing binnen de patiëntenzorg.

Indien de doelstellingen en eindtermen die door de opleiding worden nagestreefd, maar als dusdanig onvoldoende in de zelfstudie worden geformuleerd, beter op papier zouden worden uitgewerkt, kan men stellen dat ze voor wat de logopedie betreft zeker beantwoorden aan de doelstellingen en eindtermen die door de commissie werden geformuleerd in haar referentiekader. Voor wat de audiologie betreft, leven in dit opzicht bij de commissie enige vraagtekens. Zo wordt onvoldoende aandacht besteed aan de invloed van akoestiek op het spraakverstaan en aan modelvorming rond de effecten van cochleaire pathologie op de verwerking van onder andere spraak in het auditieve systeem.

Wat betreft de bekendheid van de doelstellingen bij studenten is volgens de commissie nog enige verbetering mogelijk. Het feit dat het hier om een jonge opleiding gaat, kan daarin zeker meespelen. De brochures die worden verspreid, onder meer door de Dienst voor Studietoelagen, verschaffen zeker voldoende informatie. De commissie heeft vastgesteld dat de studenten hun informatie ook via informele weg, met name door contacten met ouderejaars, verkrijgen.

De visitatiecommissie is van mening dat de doelstellingen voor wat de logopedie betreft goed zijn geoperationaliseerd in het programma. Op het vlak van de audiologie is er recent enige verbetering opgetreden, doch de aandacht hiervoor binnen het programma is nog beperkt. In dit opzicht kan worden gesteld dat de operationalisering van de doelstellingen in het programma voor wat de audiologie betreft nog dient te worden verbeterd.

1.2. Karakteristieken van het programma

De visitatiecommissie is van mening dat de opleiding goede mogelijkheden biedt om het probleemoplossend vermogen van de studenten te ontwikkelen. Het onafhankelijk en kritisch denken, evenals het zelfstandig leren en werken worden duidelijk aangescherpt. De multidisciplinariteit van het academisch personeel en de symbiose van de klinische omgeving met de academische opleiding dragen hiertoe zeker bij. In een opleiding als logopedie en audiologie is het meester-gezel leren van groot belang. Wat het zelfstandig leren en werken betreft, merkt de commissie wel op dat hier nog enige verbetering mogelijk zou zijn door vanaf de eerste kandidatuur meer zelfstudie onder begeleiding van bijvoorbeeld het monitoraat aan te moedigen.

Juist de practica lenen zich tot het bijbrengen van de hoger genoemde vaardigheden. In dit licht wenst de commissie op te merken dat het wenselijk lijkt de practica aan te wenden voor het ontwikkelen van probleemoplossend vermogen en kritisch denken, eerder dan voor het verstrekken van nieuwe informatie, wat momenteel in een aantal gevallen nog gebeurt.

De commissie meent dat het programma in het algemeen voldoende mogelijkheden biedt om een zicht te krijgen op de samenhang tussen de opleiding en de latere beroepsuitoefening, althans voor wat betreft de patiëntenzorg. De beroepsuitwegen voor een afgestudeerde logopedist/audioloog zijn echter vrij talrijk, en de studenten worden niet op alle mogelijkheden even goed voorbereid. Met name aspecten zoals onderwijs, wetenschappelijk onderzoek en beleid komen minder aan bod in de opleiding, terwijl precies hierop in de doelstellingen uitvoerig wordt ingegaan.

Tenslotte is de commissie van mening dat het programma goede tot uitstekende mogelijkheden biedt voor het aanleren van een attitude van permanent leren. De afgestudeerden met wie de commissie heeft gesproken waren ten zeerste overtuigd van de noodzaak tot permanente bijscholing.

2. Het programma

2.1. Opbouw van het programma

De opleiding werd aan de K.U.Leuven in 1966 opgericht als postgraduaatsopleiding logopedie. Door het Decreet betreffende de Universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap van 12 juni 1991 werd ze omgevormd tot een volledige universitaire opleiding logopedie en audiologie.

Het programma van de vierjarige opleiding logopedie en audiologie bestaat uit twee cycli. De eerste cyclus, de kandidaturen, omvat twee studie jaren. De eerste kandidatuur is volgens de zelfstudie vooral algemeen vormend en biedt een basis en een voorbereiding op de verdere studie jaren. De tweede kandidatuur brengt een consolidering van het fundament aan en biedt daarnaast een inleiding tot de logopedische en audiologische basisopleidingsonderdelen.

De tweede cyclus, de licenties, omvat eveneens twee studie jaren. In de eerste licentie worden de logopedische en audiologische opleidingsonderdelen verder uitgediept en wordt daarnaast nog een aantal opleidingsonderdelen uit andere disciplines aangeboden. Verder is in het programma van de eerste licentie een observatiestage logopedie en een observatiestage audiologie voor een totaal van 120 uren opgenomen. In de tweede licentie worden de studenten meer specifiek voorbereid op en begeleid voor hun latere taken en verantwoordelijkheden, aldus de zelfstudie. Naast een aantal verplichte opleidingsonderdelen is ook een aantal keuze-opleidingsonderdelen in het programma van de tweede licentie opgenomen. Verder dienen de studenten 480 uren stage te lopen, en schrijven ze een eindverhandeling.

De visitatiecommissie is van oordeel dat het programma evenwichtig is qua opbouw, en een goede samenhang vertoont. Een betere afstemming van de algemene opleidingsonderdelen van de eerste cyclus op de studenten logopedie en audiologie zou nog enige verbetering kunnen brengen (zie verder). De recente initiatieven van de Permanente Onderwijscommissie met het oog op een hervorming van het programma worden door de commissie als zeer waardevol beschouwd.

Aan de K.U.Leuven wordt bewust geopteerd voor één gezamenlijke opleiding logopedie en audiologie. Binnen dit programma zijn er volgens de commissie in het algemeen voldoende zinvolle mogelijkheden aanwezig om eigen accenten te leggen door middel van de keuze van optievakken.

Wel zijn deze keuzemogelijkheden in hoofdzaak gericht op de patiëntenzorg. Het onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, eveneens als expliciete doelstellingen van de opleiding beklemtoond, komen minder aan bod. De commissie wenst ter overweging de suggestie mee te geven de mogelijkheid te onderzoeken om een wetenschappelijke stage als keuze-opleidingsonderdeel aan te bieden.

2.2. De inhoud van het programma

De visitatiecommissie meent dat het programma van de opleiding logopedie en audiologie in zijn geheel genomen van goed niveau is en dat het inhoudelijk actueel is. Wel meent ze dat in het algemeen meer aandacht aan de audiologie mag worden besteed. Ook na de recente programma-hervormingen blijft het gedeelte audiologie in het programma vrij beperkt.

Het niveau van de opleidingsonderdelen in de eerste cyclus, zowel de algemene als de specifieke, is goed tot uitstekend. Wel wordt een aantal algemene opleidingsonderdelen gedoceerd samen met studenten uit andere studierichtingen, waardoor de band met de opleiding logopedie en audiologie niet steeds wordt gelegd. Dit geldt bijvoorbeeld voor Nederlandse Taalkunde. Deze algemene opleidingsonderdelen zijn op zich zeer nuttig en nodig, en worden door de studenten achteraf ook zo ervaren, doch een duidelijkere band met de logopedie en audiologie, onder meer door het geven van voorbeelden, lijkt aangewezen, zodat de relevantie van deze opleidingsonderdelen naar de studenten toe duidelijker wordt. Een meer gestructureerd overleg met de betrokken docenten zou in dit opzicht wenselijk zijn.

Ook het niveau van de opleidingsonderdelen in de tweede cyclus, zowel de algemene als de specialisatie-opleidingsonderdelen is zeer goed. Wel komen bepaalde themata van de audiologie te weinig aan bod, zoals bijvoorbeeld de modelmatige en fysiologische onderbouwing van horen en hoorpathologie.

De terugkoppeling van het wetenschappelijk onderzoek naar het onderwijs is goed tot uitstekend voor de docenten van de eigen faculteit. Wanneer in de toekomst het academisch personeel zal worden uitgebreid met afgestudeerden van de universitaire opleiding logopedie en audiologie, zal dit alleen nog maar kunnen verbeteren. Positief is het feit dat elk jaar een aantal studenten in het kader van hun eindverhandeling wordt ingeschakeld in het lopend wetenschappelijk onderzoek.

2.3. Gebruikte werkvormen

De commissie is van oordeel dat de onderwijsvormen en -middelen adequaat zijn gegeven de onderwijsdoelstellingen, en goed worden gebruikt. Wel meent ze dat, zoals hierboven reeds gesteld, de practica niet zouden mogen gericht zijn op het bijbrengen van nieuwe leerstof, doch eerder op het inoefenen van vaardigheden. Verder heeft de commissie vastgesteld dat de scheiding tussen klinisch materiaal en didactische apparatuur niet steeds duidelijk te trekken valt. Dit heeft in het verleden tot een aantal problemen geleid, onder meer op organisatorisch vlak, maar ook door aan studenten toegeschreven pannes met deze apparatuur en de daardoor veroorzaakte stagnatie in (poli)klinische werkzaamheden. Tot op heden zijn deze problemen door de goede wil en de tot samenwerking bereide ingesteldheid van de betrokkenen niet onoverkomelijk gebleken, doch mede door de toename van het aantal studenten dient in deze situatie meer duidelijkheid te worden gecreëerd.

Tenslotte is er in het algemeen een voldoende gevarieerd gebruik van onderwijsvormen en -middelen, al ligt het aantal hoorcolleges, zoals de opleiding zelf ook aanhaalt, aan de hoge kant. Momenteel ontbreken echter de personele en logistieke middelen om op een gestructureerde wijze meer practica in te richten. Individuele docenten nemen binnen de hoorcolleges wel een aantal initiatieven in de richting van zelfstudie, maar hierover vindt nog weinig overleg plaats. Deze ontwikkelingen zijn ongetwijfeld positief, maar mogen niet tot een wildgroei leiden. Voldoende overleg hierover is nodig om de studielast voor de studenten onder controle te houden en evenwichtig te verdelen over de verschillende studie jaren.

2.4. Toetsing

In principe worden alle examens afgenomen op het einde van het academiejaar, voor de theoretische examens meestal mondeling na een schriftelijke voorbereiding. Vooral in de eerste studie jaren verloopt een aantal examens schriftelijk, meestal onder de vorm van essay-vragen.

De praktijkoefeningen worden enerzijds doorlopend tijdens het academiejaar geëvalueerd, en anderzijds door middel van een open-boekexamen aan het eind van het academiejaar. Voor de stages vindt aan het einde van de stageperiode een individuele evaluatie plaats.

Verder vinden in de eerste en de tweede kandidatuur telkens twee proefexamens plaats.

Het niveau van de examens is volgens de commissie goed. Ze lijken voldoende gericht op het toetsen van inzicht, al zou in dit opzicht kunnen worden overwogen meer open-boekexamens te organiseren.

De examenvormen zijn in overeenstemming met de inhoud en de doelstellingen van de opleidingsonderdelen.

De wijze van beoordeling lijkt goed.

Tenslotte meent de commissie dat de organisatie van de examens geen problemen oplevert. Wel zou het organiseren van tussentijdse examens het mogelijk maken de voortgang van de studenten beter te bewaken.

2.5. Vaardigheden van studenten

De commissie is van mening dat weinig systematische aandacht wordt besteed aan het bijbrengen van schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid in de moedertaal. Nochtans is schriftelijke taalvaardigheid, met inbegrip van syntaxis en lexicon, voor deze opleiding bijzonder relevant. Een suggestie van de commissie bestaat erin hieraan aandacht te besteden in een aantal oefensessies bij het opleidingsonderdeel Nederlandse Taalkunde.

De aandacht besteed aan mondelinge uitdrukkingsvaardigheid lijkt de commissie goed te zijn. Dit gebeurt vooral in het practicum eigen stem en spraak. Wel heeft de commissie moeten constateren dat, wegens het klein aantal uren dat hiervoor kan worden uitgetrokken, het grootste deel van de studenten zich genoodzaakt ziet zelf logopedische therapie te gaan volgen. Een mogelijke suggestie zou erin kunnen bestaan licentiestudenten onder begeleiding in te schakelen bij de eigen stem- en spraakvorming van kandidatuurstudenten evenals bij het bewustmaken en corrigeren van regionale taalvarianten. Enkel bij pathologie zou dan nog behandeling noodzakelijk zijn.

Verder meent de commissie dat voldoende aandacht wordt besteed aan het bijbrengen van vaardigheden in vreemde talen. Dit gebeurt voornamelijk onrechtstreeks, via contacten met anderstalige literatuur.

De aandacht voor het bijbrengen van computervaardigheden lijkt de commissie eveneens te volstaan. Ook dit gebeurt niet op gestructureerde wijze, maar wel via verschillende kanalen, met name in het kader van practica en stage, en lijkt geen aanleiding te geven tot specifieke problemen.

Verder meent de commissie dat in het algemeen voldoende aandacht wordt besteed aan het bijbrengen van sociale vaardigheden, hoofdzakelijk in de stage. In het programma komt dit verder niet expliciet aan bod. De commissie acht het wenselijk hiervoor enkele sessies in het kader van een practicum uit te trekken.

Tot slot heeft de commissie vastgesteld dat er in het programma geen gedefinieerde ruimte is voorzien voor het bijbrengen van specifiek logopedische en audiologische vaardigheden. Ook hiervoor wordt vooral op de stage gesteund, en slechts in beperkte mate op de practica, waarin, zoals hierboven gesteld, de aandacht nog te veel uitgaat naar het bijbrengen van nieuwe leerstof, eerder dan naar het inoefenen van vaardigheden (zie 2.3.). Ook dit aspect verdient volgens haar meer aandacht in het programma zelf, onder meer via specifiek hierop gerichte practica.

3. Stage en eindverhandeling

3.1. Stage

De studenten van de eerste licentie dienen een observatiestage logopedie en een observatiestage audiologie te lopen, voor een totaal van 120 uren. In de tweede licentie dienen de studenten 480 uren stage te lopen, gespreid over één, twee of drie stageplaatsen, in binnen- of in buitenland. Naast deze verplichte stages krijgen de studenten ook de kans om, in het kader van de eindverhandeling, een vrijwillige stage te doen.

In de eerste licentie is het doel van de stage volgens de zelfstudie 'een kennismaking met de verschillende deeldomeinen van de logopedie en de audiologie'. Het accent ligt hierbij op het kritisch leren observeren. Tijdens de stage van de tweede licentie ligt het accent op het zelfstandig begeleiden, onderzoeken en behandelen van patiënten.

Zowel in de eerste als in de tweede licentie krijgen de studenten en de stagebegeleiders een bundel met alle noodzakelijke informatie en formulieren. Op basis daarvan maken de studenten per stage een stageboek.

De commissie is van mening dat de stages algemeen genomen van goed niveau zijn. De opleiding heeft een uitgebreid en gevarieerd netwerk van stageplaatsen opgebouwd, ook internationaal, waarvan goed gebruik wordt gemaakt. Wel heeft de commissie vastgesteld dat er geen mogelijkheid is voorzien om stage te lopen in functie van andere beroepsvelden dan de patiëntenzorg, zoals bijvoorbeeld wetenschappelijk onderzoek, opvoeding en onderwijs, en beleid, domeinen die tot de doelstellingen van de opleiding behoren.

Het relatieve gewicht van de stage binnen de opleiding is goed. Wel zou de timing van de stage in de tweede licentie een keer opnieuw kunnen worden bekeken. Nu wordt de stage georganiseerd als een aaneensluitende periode. Dit systeem heeft zeker zijn voordelen, onder meer op het vlak van de continuïteit van de patiëntenzorg, maar vooral de combinatie met de eindverhandeling valt zwaar uit.

Ook de begeleiding van de stage lijkt in het algemeen goed te zijn. Een groot deel van de verantwoordelijkheid wordt hierbij overgelaten aan de externe stagementoren. In de praktijk lijken echter weinig expliciete afspraken over de verdeling van verantwoordelijkheden tussen externe en interne stagementoren effectief gerealiseerd te worden.

Verder dient erover te worden gewaakt dat de studenten voldoende feedback krijgen over de casus- en stageverslagen die zij dienen te maken.

Wat betreft de gehanteerde criteria en de wijze van beoordeling van de stage meent de commissie dat onvoldoende duidelijkheid wordt gecreëerd. Het lijkt wenselijk de beoordelingscriteria meer expliciet te maken.

3.2. Eindverhandeling

De eindverhandeling bestaat volgens de zelfstudie inhoudelijk uit een beperkt eigen onderzoek dat kadert in een opleidings- of onderzoeksprogramma van de opleiding. Hoewel de eindverhandeling op het programma van de tweede licentie staat, wordt van de studenten verwacht dat zij er reeds in de eerste licentie een aanvang mee nemen.

Op basis van de steekproef van eindverhandelingen die de commissie heeft bestudeerd, komt zij tot de vaststelling dat het niveau ervan algemeen genomen goed tot uitstekend is. Positief is dat een deel van de eindverhandelingen eigen experimenteel onderzoek omvat.

Het relatieve gewicht van de eindverhandeling binnen de opleiding is goed. Ook de begeleiding van de eindverhandeling lijkt in het algemeen goed tot uitstekend te zijn.

De gehanteerde criteria en de wijze van beoordeling van de eindverhandeling lijken de commissie eveneens goed. Wel meent ze dat de beoordelingscriteria onvoldoende bij de studenten zijn gekend. Een informatieve handleiding met het oog op het redigeren van de eindverhandeling, waarin onder meer aandacht zou worden besteed aan de vereisten en de criteria van beoordeling, zou wellicht nuttig kunnen zijn.

4. De student en zijn/haar onderwijs

4.1. Instroom en totaal aantal studenten

Tabel 1: Aantal studenten logopedie en audiologie in de periode '92-'93 t.e.m. '97-'98

Acad.jaar	gen	1e kan	2e kan	1e lic	2e lic
'92-'93	13	16	8	9	13
'93-'94	39	45	14	6	11
'94-'95	55	71	30	12	6
'95-'96	45	58	43	32	12
'96-'97	70	90	35	42	31
'97-'98	27	47	51	39	43

Het aantal generatiestudenten is over de periode '92-'93 t.e.m. '96-'97, op een inzinking in het academiejaar '95-'96 na, constant gestegen. In het academiejaar '96-'97 werd een hoogtepunt bereikt met 70 generatiestudenten, meer dan een verviervoudiging ten opzichte van '92-'93, het eerste jaar waarin de opleiding logopedie en audiologie als volledige universitaire opleiding werd

ingericht. In het academiejaar '97-'98 daalt het aantal generatiestudenten opnieuw met meer dan 50% tot 27, vermoedelijk als gevolg van de onderwijspolitieke onzekerheid over de toekomstige ontwikkelingen van de opleiding logopedie en audiologie. Dit laatste maakt het moeilijk om te beoordelen of de trend van het stijgend aantal studenten zich zal verder zetten wanneer op politiek vlak meer duidelijkheid zal worden gerealiseerd, dan wel dat in '96-'97 een absoluut hoogtepunt werd bereikt.

De opleiding logopedie en audiologie is een zeer sterk vrouwelijke richting. Het aandeel van de vrouwelijke generatiestudenten bedraagt niet minder dan 97%.

Volgens de zelfstudie heeft 84% van de generatiestudenten in het secundair onderwijs een richting gevolgd met Latijn, wetenschappen en/of wiskunde. 75% heeft Latijn en/of wiskunde gevolgd in het Algemeen Secundair Onderwijs.

In het verleden had een groot deel van de instromende studenten reeds de hogeschoolopleiding logopedie en audiologie achter de rug. Momenteel is de instroom van deze studenten beperkt tot een vijftal per jaar. Gezien de brugfunctie van de universitaire opleiding voor hogeschoolgediplomeerden naar het wetenschappelijke karakter van het werkveld toe, acht de commissie het aangewezen deze instroom te blijven verzorgen.

Tenslotte kan worden vermeld dat 86% van de studenten afkomstig is uit de provincies Antwerpen, Vlaams-Brabant en Limburg.

4.2. Slaagcijfers en rendementen

Tabel 2: Slaagpercentages studenten logopedie en audiologie in de periode '92-'93 t.e.m. '96-'97 (verhouding aantal geslaagden t.o.v. aantal studenten ingeschreven op de rol)

Acad.jaar	gen	1e kan	2e kan	1e lic	2e lic
'92-'93	46,2	50,0	62,5	100,0	92,3
'93-'94	50,0	52,3	78,6	100,0	90,9
'94-'95	41,8	45,1	93,1	100,0	100,0
'95-'96	42,2	50,0	93,0	87,5	91,7
'96-'97	44,9	43,8	97,1	95,2	87,1

Over de periode '92-'93 t.e.m. '96-'97 slaagt gemiddeld 45,0% van de generatiestudenten. Het gemiddelde slaagpercentage in de eerste kandidatuur bedraagt 48,2%. In de daaropvolgende studie jaren neemt het gemiddelde slaagpercentage toe tot 84,9% in de tweede kandidatuur en 96,5% in de eerste licentie. In de tweede licentie neemt het gemiddelde slaagpercentage opnieuw af tot 92,4%.

De slaagcijfers zijn volgens de commissie gunstig, zowel in de eerste kandidatuur als in het vervolg van de opleiding.

4.3. Gemiddelde studieduur

Gezien er slechts vanaf het academiejaar '92-'93 een studenteninstroom is in de vierjarige opleiding, zijn er nog maar zeer beperkte rendementgegevens beschikbaar. Van de studenten die de opleiding

logopedie en audiologie aanvatten in de academiejaren '92-'93 en '93-'94, haalde ongeveer 48% het diploma van kandidaat in de logopedie en audiologie na twee jaar, dus binnen de nominale studie-duur.

De commissie is van mening dat de gemiddelde studieduur in overeenstemming is met wat binnen de randvoorwaarden mag worden verwacht. De opleiding lijkt door een gemiddeld student binnen de voorziene studietijd van vier jaar te kunnen worden afgerond.

5. Studeerbaarheid

5.1. Studietijd

De commissie is van oordeel dat de reële studietijd voldoende in overeenstemming is met de begrote studietijd. De verdeling van de studietijd over en binnen de studie jaren lijkt niet geheel evenwichtig. Zoals ook in de zelfstudie wordt erkend zijn de kandidaturen, vooral dan de eerste kandidatuur, relatief licht qua studiebelasting.

In de tweede licentie zorgt de stage in combinatie met de eindverhandeling voor een vrij zware belasting.

De initiatieven van de POC om tot een meer evenwichtige verdeling van de studielast over de verschillende studie jaren te komen, onder meer door de verschuiving van een aantal opleidingsonderdelen binnen het programma, worden door de commissie positief geacht.

De verhouding tussen het aantal contacturen en het aantal uren vereist voor zelfstudie, lijkt de commissie in het algemeen evenwichtig, al verdient het aanbeveling om, vooral in de eerste cyclus, meer aandacht te besteden aan begeleide zelfstudie. De huidige personeelsbezetting biedt hiervoor echter weinig ruimte.

5.2. Studievoorlichting en -begeleiding

STUDIEVOORLICHTING

Voorlichting aan abiturienten gebeurt volgens de zelfstudie door de centrale Dienst voor Studieadvies. Hier kunnen aspirant-studenten terecht voor informatie omtrent toelatingsvoorwaarden, moeilijkheidsgraad, geschiktheidseisen, combinatie- en specialisatiemogelijkheden, overschakelingen, beroepsuitwegen en tewerkstellingsperspectieven. Ze kunnen er ook zelfstandig een uitgebreide mediatheek raadplegen en worden er via gesprekken geholpen bij hun studiekeuze. Verder verspreidt deze dienst een aantal brochures en een video die de aspirant-studenten moeten helpen in hun studiekeuzeproces. Er bestaat onder meer een afzonderlijke brochure voor de studierichting logopedie en audiologie waarin de inhoud van de studie, de diverse beroepsuitwegen, de geschiktheidseisen zowel voor de studie als voor het beroep, de vereiste voorkennis en de aanvullende en specialisatie-opleidingen worden beschreven. Hierbij wordt speciale aandacht besteed aan de studie-inhoud van de opleidingsonderdelen van de eerste kandidatuur.

Daarnaast wordt door de K.U.Leuven in samenwerking met de studierichting jaarlijks een info-dag voor abiturienten en hun ouders georganiseerd, en nemen afgevaardigden van de universiteit deel aan andere informatie-activiteiten, ingericht door derden. Ook organiseert de K.U.Leuven jaarlijks een contactdag voor studiekeuzebegeleiders, onder meer medewerkers van de PMS-centra en leraars uit het secundair onderwijs.

Verder worden door de opleiding logopedie en audiologie, het monitoraat wetenschappen en de studentenkring bij het begin van het academiejaar onthaal- en introductieactiviteiten georganiseerd. Ook de Universitaire Parochie organiseert onthaalweken, gericht op de sociale integratie van de studenten.

Niet alleen abiturienten, maar ook studenten kunnen terecht bij de Dienst voor Studietoelichting, onder meer voor informatie, advies en begeleiding omtrent een eventuele heroriëntering van studiekeuze en moeilijkheden in verband met de studie of de examens.

De voorlichting aan abiturienten lijkt volgens de commissie goed te verlopen. Ook de voorlichting en advisering tijdens de studies verlopen goed. De studiegids die ter beschikking van abiturienten en studenten wordt gesteld, is volgens de commissie goed bruikbaar.

STUDIEBEGELEIDING

De studiebegeleiding tijdens de eerste kandidatuur gebeurt door het monitoraat. Deze dienst organiseert groepsessies waarin de begeleiding wordt uiteengezet, het jaarverloop wordt doorgelicht, en getraind wordt rond studiemethode en studieplanning. Dit gebeurt vaak in samenwerking met de Dienst voor Studietoelichting.

Verder kunnen de studenten voor studiebegeleiding ook rechtstreeks terecht bij de Dienst voor Studietoelichting. Waar de monitoraten vooral vakgericht werken, werken de adviseurs van de Dienst voor Studietoelichting faculteitoverstijgend, vanuit hun psychologische deskundigheid. Deze dienst richt zich vooral op individuele begeleiding inzake studie- en leesmethodiek en psychologisch testonderzoek, en staat in voor de speciale begeleiding van gehandicapten. Daarnaast organiseert de Dienst voor Studietoelichting ook groepsgewijze begeleiding inzake studievaardigheden, planning, organisatie en uitvoering van studieactiviteiten, faalangst en examenstress. Studenten met ernstige psycho-emotionele problemen kunnen terecht bij het Psychotherapeutisch Centrum.

De studiebegeleiding in de eerste kandidatuur, vooral georganiseerd onder de vorm van monitoraten, lijkt voor de opleidingsonderdelen fysica en wiskunde goed te verlopen. Voor een aantal andere opleidingsonderdelen lijken de monitoraten voor de studenten logopedie en audiologie moeilijk toegankelijk.

De begeleiding in het vervolg van de opleiding verloopt doorgaans goed.

6. De faciliteiten

De commissie is van mening dat de onderwijsruimten van voldoende niveau zijn. De practicumruimten lijken niet te volstaan. Het dubbel gebruik van lokalen, enerzijds voor patiëntenbehandeling en anderzijds als practicumlokaal, stelt problemen omdat deze lokalen niet zijn aangepast aan het groeiend aantal studenten. Hier dient wel te worden opgemerkt dat de opleiding zich qua huisvesting in een overgangssituatie bevindt. Opportuniteiten om de situatie te verbeteren, lijken voorhanden.

De computerfaciliteiten die ter beschikking staan van de studenten, lijken te volstaan, al worden de studenten weinig aangespoord om onderwijsspecifieke toepassingen te gebruiken. Ook heeft de commissie opgemerkt dat de meest recente computergeassisteerde informatiebronnen, zoals bijvoorbeeld CD-ROMs betreffende de anatomie van hoofd en hals, nog niet uitgebreid worden gebruikt.

Wat de bibliotheekinfrastructuur betreft, meent de commissie dat het aanwezige tijdschriftenbestand uitstekend is. Voor het boekenbestand is de situatie echter zorgwekkend. Door de persoonlijke inbreng van het academisch personeel wordt hiervoor een redelijke compensatie geboden, doch het aantal basiswerken dat ter beschikking staat in de biomedische bibliotheek is ondermaats. Verder is het een minder wenselijke situatie dat er geen eigen, herkenbare bibliotheek of afdeling is voor de opleiding logopedie en audiologie. Naar de toekomst toe dienen voldoende budgetten te worden vrijgemaakt om een afdoend boekenbestand te garanderen en het tijdschriftenbestand te vrijwaren.

7. De afgestudeerden

Door de centrale Coördinatiecommissie Plaatsingshulp van de K.U.Leuven wordt volgens de zelfstudie een waaier van activiteiten georganiseerd, gericht op een vlotte instroom van de afgestudeerden op de arbeidsmarkt. Individueel advies en begeleiding bij het vinden van werk worden verzorgd door de Dienst voor Studietoelagen. Om de vijf jaar wordt door deze centrale dienst een onderzoek verricht naar de tewerkstelling van afgestudeerden van de K.U.Leuven.

Momenteel zijn nog geen gegevens beschikbaar over de tewerkstelling van de licentiaten logopedie en audiologie die zijn afgestudeerd in het volledige universitaire programma van twee cycli. In 1991 en in 1996 werd een tewerkstellingsenquête gehouden bij de tot dan toe afgestudeerde licentiaten logopedie en audiologie. De combinatie van de resultaten van beide onderzoeken leert volgens de zelfstudie dat van de licentiaten die vóór juni 1996 zijn afgestudeerd, in totaal 169, de meeste twee of meer tewerkstellingsplaatsen in een voltijdse of deeltijdse activiteit combineren. Van de respondenten op de twee onderzoeken is 39,3% werkzaam in de onderwijssector, 21,4% in een zelfstandige praktijk, 16,2% in de gehandicaptenzorg, 15,4% in de gezondheidszorg, 4,3% in het wetenschappelijk onderzoek en 3,4% in een andere sector. Ongewenste werkloosheid blijkt vrijwel niet voor te komen.

Om de contacten met de afgestudeerden te onderhouden, wordt door de opleiding vanaf 1991 jaarlijks een postacademische onderwijsdag georganiseerd, telkens rond één bepaald thema uit de logopedie en audiologie. Deze bijeenkomsten worden volgens de zelfstudie telkens druk bezocht.

De commissie is van mening dat het, met het aangeboden programma, mogelijk is afgestudeerden van zeer goed niveau te leveren, die goed zijn uitgerust voor een vlotte aansluiting op de arbeidsmarkt. De afgestudeerden met wie de commissie heeft gesproken, waren zeer tevreden over de genoten opleiding, met name over de multidisciplinariteit ervan.

De contacten met de arbeidsmarkt in functie van de opbouw van het programma lijken goed voor wat de zorgverstrekking betreft. Voor de andere tewerkstellingsmogelijkheden is dit minder goed uitgebouwd.

Tenslotte meent de commissie dat de opleiding goede contacten onderhoudt met de afgestudeerden. Dit gebeurt echter voornamelijk via de beroepsverenigingen en de postacademische vorming, en niet gestructureerd via een alumnivereniging. De recente stijging van het aantal afgestudeerden zou de nood aan een eigen alumnivereniging kunnen creëren.

8. De staf

De commissie meent dat de omvang van de staf ontoereikend is, zowel voor wat betreft de leden van het ZAP, als voor de leden van het AAP. De commissie acht het positief dat de faculteit zich bereid heeft verklaard in de nabije toekomst te investeren in een uitbreiding van de staf. Hierbij lijkt het wenselijk vooral een beroep te doen op afgestudeerden van de universitaire opleiding logopedie en audiologie, wat door het toenemend aantal afgestudeerden wellicht mogelijk zal zijn. Dit mag echter niet ten koste gaan van de inbreng van gespecialiseerde medici met betrekking tot stem-, spraak-, taal- en gehoorstoornissen, een aspect dat bij de uitbreiding van de staf eveneens bewaakt dient te worden. Verder is ook secretariële ondersteuning voor de opleiding wenselijk.

De onderwijsbelasting van de staf is volgens de commissie te zwaar, zowel voor de ZAP- als de AAP-leden. Dit brengt zowel de onderzoeksprestaties als de onderwijsbegeleiding in het gedrang.

De onderwijsinspanningen van de staf, zowel van de leden van het ZAP als van het AAP, worden door de commissie uitstekend geacht.

Bij aanstelling en bevordering wordt volgens de commissie voldoende rekening gehouden met didactische vaardigheden.

De activiteiten in het kader van didactische scholing van docenten, die door de centrale Dienst Universitair Onderwijs van de K.U.Leuven worden georganiseerd, worden zeer waardevol bevonden.

9. Internationalisering

Volgens de zelfstudie worden jaarlijks buitenlandse stageplaatsen aangeboden voor 20% van het totale aantal stages. Zo is het voor studenten mogelijk de stage te verrichten in 7 Nederlandse en 2 Duitse instellingen. Verder heeft een aantal studenten de voorbije jaren in het kader van de eindverhandeling een stage van enkele maanden gevolgd in San Francisco, Santiago en Maastricht.

De deelname van studenten aan internationale uitwisselingsprogramma's zoals Erasmus is nog te beperkt. De commissie acht het wenselijk hiervoor in de toekomst de nodige contacten te leggen. In het kader van de stage zijn er volgens de commissie wel voldoende mogelijkheden voor een verblijf in het buitenland.

De internationale contacten van de leden van het ZAP die direct of indirect worden teruggekoppeld naar het onderwijs zijn volgens de commissie goed.

10. Interne kwaliteitszorg

10.1. De zelfstudie

De commissie is van oordeel dat de zelfstudie voldoende kritisch maar niet steeds voldoende analytisch is. Een aantal punten is door de opleiding nog onvoldoende uitgewerkt. Zoals reeds eerder vermeld verdient het volgens de commissie aanbeveling ook het aspect 'wetenschappelijk onderbouwde patiëntgerichte gezondheidszorg' in de doelstellingen aan bod te laten komen. Tevens zouden de eindtermen moeten worden uitgewerkt.

De zelfstudie was voor de commissieleden niet op alle punten voldoende informatief maar heeft wel een goede aanzet gegeven tot discussies tijdens de gesprekken. De informatie die uit de zelfstudie naar voren kwam liet zich goed vertalen in vragen die aan de commissie sterke en zwakke punten lieten zien. De gesprekken tijdens het bezoek van de visitatiecommissie waren een onmisbare aanvulling bij de zelfstudie, en de combinatie van beide heeft tot een goed beeld van de opleiding geleid.

10.2. De interne kwaliteitszorg

De verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de opleiding ligt volgens de zelfstudie in de eerste plaats bij de faculteit en het departement zelf. Zij hebben de opdracht de programma's op te stellen en het onderwijs en de studiebegeleiding te organiseren en te evalueren. Deze taken worden uitgevoerd door de Decaan, het Bureau van de faculteit en de Faculteitsraad. De Permanente Onderwijscommissie (POC) heeft hierbij een adviesbevoegdheid. De taak van deze POC, waarin de verschillende geledingen die bij het onderwijs zijn betrokken, zijn vertegenwoordigd, bestaat erin overleg te plegen over de organisatie van het onderwijs, problemen te signaleren en op te lossen, en, waar vereist, voorstellen te formuleren aan de Faculteit Geneeskunde.

Op universitair niveau wordt het onderwijsgebeuren gestuurd door de Academische Raad, de Coördinator Onderwijsbeleid, de Onderwijsraad, de Dienst Universitair Onderwijs, het Leuvens Instituut voor Nieuwe Onderwijsvormen en het Academisch Vormingsinstituut voor Leraren.

Sinds het academiejaar '93-'94 wordt aan de K.U. Leuven elke opleiding om de vier à vijf jaar aan een interne onderwijsbeoordeling onderworpen, die zowel het individuele docerendrag als het curriculum als geheel evalueert. De interne evaluatie wordt geleid door een Evaluatiecommissie waarin de ZAP-leden, de AAP-leden en de studenten evenredig zijn vertegenwoordigd. Deze commissie expliciteert het onderwijskundig referentiekader en definieert een evaluatieproject. Beide worden door de POC besproken. Hierna vindt de gegevensbeoordeling plaats. Na verwerking worden de gegevens door de commissie geïnterpreteerd en neergeschreven in een algemeen evaluatieverslag en in individuele rapporten die worden gericht aan alle betrokken docenten. Deze individuele gegevens worden met de betrokkenen besproken en indien nodig wordt een opvolgingsplan ter remediëring opgesteld. Na de bespreking van de opvolgingsplannen komt de commissie tot een eindverslag, waarna overdracht naar de POC plaatsvindt. Tenslotte volgt een procesverslag dat wordt overgemaakt aan de Onderwijsraad.

Voor de opleiding logopedie en audiologie vond een dergelijke evaluatie plaats in het academiejaar '96-'97. Tijdens het academiejaar '97-'98 ligt de klemtoon op de opvolging en remediëring.

De procedures voor curriculumherziening en -innovatie functioneren goed.

Ook de Permanente Onderwijscommissie schijnt zeer goed te functioneren. De betrokkenheid van de studenten bij de besluitvorming lijkt te volstaan. Wel is het de commissie opgevallen dat de meeste studenten de zelfstudie niet hebben gezien.

De procedure voor onderwijsbeoordeling tenslotte functioneert goed. De studenten worden voldoende bij de evaluatie betrokken.

11. Samenvatting van de voornaamste aanbevelingen van de visitatiecommissie

In het algemeen wenst de commissie te besluiten dat de opleiding haar doelstelling om afgestudeerden van academisch niveau af te leveren, ruimschoots haalt, en hiermee tegemoet komt aan een duidelijke noodzaak van het werkveld. De commissie waardeert de bijzonder grote inzet van ZAP- en AAP-leden, verantwoordelijk voor de logopedische en audiologische basis- en klinische vakken en het gerealiseerde werk met een uitermate beperkte omkadering. Het enthousiasme van de AAP-leden was opvallend, waarbij zij de karakteristieken van de licentiaat logopedie en audiologie als voorbeeld wisten over te brengen naar de studenten.

Hierna geeft de commissie een overzicht van haar voornaamste aanbevelingen, waarmee zij tot doel heeft een constructieve bijdrage te leveren tot de optimalisering van de kwaliteit van de opleiding.

1. Het verdient aanbeveling in de doelstellingen van de opleiding, naast het wetenschappelijk onderzoek, het professioneel leidinggeven en het doceren, meer aandacht te besteden aan de wetenschappelijk onderbouwde patiëntenzorg. Verder zouden de eindtermen moeten worden uitgewerkt.
2. In het programma dient de nodige aandacht te worden besteed aan beroepsmogelijkheden in het onderzoek, onderwijs en beleid, domeinen die in de doelstellingen uitgebreid aan bod komen en waarin toch een gedeelte van de afgestudeerden terecht komt. Met name daarom wordt het wenselijk geacht in het kader van de stage mogelijkheden te voorzien die op deze beroepsvelden zijn gericht.
3. De mogelijkheid dient te worden onderzocht om, vanaf de eerste kandidatuur, meer begeleide zelfstudie aan te moedigen.
4. Binnen het programma zou meer aandacht voor audiologie wenselijk zijn.
5. Voor wat betreft de algemene opleidingsonderdelen van de eerste cyclus verdient het aanbeveling een duidelijkere band te leggen met de opleiding logopedie en audiologie. In dit kader is een meer gestructureerd overleg van de opleiding met de docenten van deze basisopleidingsonderdelen wenselijk.
6. Enerzijds is er behoefte aan meer practica, doch de personele en logistieke middelen laten dit momenteel niet toe. Anderzijds zou een aantal van de bestaande practica wellicht meer kunnen worden gericht op het inoefenen van vaardigheden en het kritisch toepassen van de theoretische kennis, eerder dan op het bijbrengen van nieuwe leerstof.
7. Wat betreft de examinering zou kunnen worden overwogen meer open-boekexamens te organiseren, en de studenten meer tussentijds te toetsen om hun voortgang beter te kunnen bewaken.
8. De commissie wenst te suggereren om, in een aantal oefensessies bij het opleidingsonderdeel Nederlandse Taalkunde, aandacht te besteden aan het bijbrengen van schriftelijke taalvaardigheid in de moedertaal.
9. Met het oog op het bijbrengen van mondelinge uitdrukkingsvaardigheid en de ontwikkeling van de eigen taal en spraak, bestaat een suggestie van de commissie erin de licentiestudenten in te schakelen bij de eigen stem- en spraakvorming van de kandidatuurstudenten evenals bij het bewustmaken en corrigeren van regionale taalvarianten.
10. In het programma zelf dient volgens de commissie meer ruimte te worden voorzien voor het bijbrengen van specifiek logopedische en audiologische vaardigheden.

11. De commissie acht het wenselijk in het kader van een practicum enkele sessies uit te trekken gericht op het bijbrengen van sociale vaardigheden.
12. De timing van de stage, vooral in combinatie met de belasting die de eindverhandeling met zich meebrengt, dient te worden bekeken.
13. Er dient over te worden gewaakt dat er voldoende terugkoppeling naar de studenten geschiedt van de casus- en stageverslagen die zij dienen te maken.
14. De beoordelingscriteria van de stage en de eindverhandeling dienen meer expliciet te worden gemaakt.
15. De door de POC voorgenomen verschuiving van een aantal opleidingsonderdelen om zo tot een meer evenwichtige verdeling van de studielast over de verschillende studiejaar te komen, dient te worden uitgevoerd.
16. Een aantal van de monitoraten dient beter toegankelijk te worden gemaakt voor de studenten logopedie en audiologie.
17. Naar de toekomst toe dienen voldoende budgetten te worden vrijgemaakt om een afdoend boekenbestand te garanderen en het tijdschriftenbestand te vrijwaren.
18. Het verdient aanbeveling de voorgenomen personeelsuitbreiding zo spoedig mogelijk door te voeren. Hierbij lijkt het wenselijk vooral een beroep te doen op afgestudeerden van de universitaire opleiding logopedie en audiologie, echter zonder dat dit ten koste gaat van de inbreng van gespecialiseerde medici met betrekking tot stem-, spraak-, taal- en gehoorstoornissen, een aspect dat bij de uitbreiding van de staf eveneens bewaakt dient te worden.
19. Het wordt wenselijk geacht in de toekomst de nodige contacten te leggen om de deelname van studenten aan internationale uitwisselingen onder het Erasmus-programma mogelijk te maken.

1. Onderwijsfilosofie

1.1. Doelstellingen en eindtermen

De opleiding logopedie en audiologie stelt zich volgens de zelfstudie tot doel 'inzichten te verstrekken over communicatie en communicatiestoornissen. Daarbij gaat de aandacht zowel uit naar communicatie in het algemeen als naar welbepaalde aspecten zoals stem, taal en gehoor. In de logopedie richt men zich hoofdzakelijk op de stoornissen qua stem, spraak en taal, in de audiologie op stoornissen van het gehoor. In de opleiding tot licentiaat in de logopedie wordt een wetenschappelijke vorming aangeboden voor het opsporen, de preventie, de evaluatie, onderzoek en behandeling van stoornissen op het gebied van stem, spraak, taal zowel bij jonge kinderen als bij adolescenten, volwassenen en bejaarden.' (...) 'Logopedisten staan ook in voor spraak- en stemscholing: het optimaal leren gebruiken van stem en spraak bij personen met een sprekersberoep.' (...) 'De opleiding audiologie richt zich enerzijds op het ontwikkelen van de vaardigheden voor het stellen van de diagnose van een breed gamma aan gehoorstoornissen (klinische audiologie), en anderzijds is de opleiding van de audiologen gericht op de behandeling van auditieve stoornissen (rehabilitatieve audiologie).' (...) 'Dit betekent dat licentiaten in de logopedie en audiologie in staat moeten zijn om een belangrijke bijdrage te leveren tot het stellen van de diagnose, en een eigen logopedisch en audiologisch onderzoek uit te voeren, de bevindingen ervan te interpreteren en te koppelen aan een efficiënte behandeling, die kan worden bijgestuurd afhankelijk van de evolutie.'

De visitatiecommissie is van oordeel dat de doelstellingen en eindtermen in de zelfstudie vrij duidelijk, maar toch eerder algemeen zijn geformuleerd. Voor deze formulering wordt hoofdzakelijk teruggevallen op de wetgeving terzake (K.B. van 20 oktober 1994 voor de logopedie, en K.B. in voorbereiding voor de audiologie). Er wordt weinig aandacht besteed aan een specifieke profilering ten opzichte van de hogeschoolopleidingen en aan de intrinsieke meerwaarde van een universitaire opleiding. De essentie hiervan kan wel worden teruggevonden waar de zelfstudie stelt: 'Naast de beroepsmatige aspecten zal een universitaire opleiding kritische vorming en vaardigheden tot het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek bijbrengen'. Toch staat een zwaar theoretisch programma met algemene basisopleidingsonderdelen hiervoor niet vanzelfsprekend garant. Het merendeel van de afgestudeerden blijkt direct actief te zijn in de patiëntenzorg, en niet in het

wetenschappelijk onderzoek, kaderfuncties of het onderwijs. Het lijkt dus van belang dat als doelstelling ook de vorming van breeddenkende, kennisgenererende en innoverende therapeuten genoemd wordt. Uit de gesprekken met de studenten komt naar voor dat zij zich hiervan onvoldoende bewust zijn. Niettemin heeft de commissie vastgesteld dat de visie die binnen de opleiding bestaat veel helderder is dan wat na de lezing van de zelfstudie kon worden verwacht, met name voor wat betreft de medisch-sociale benadering als uitgangspunt. Het lijkt dan ook aangewezen de doelstellingen en eindtermen in functie van deze bestaande visie verder uit te werken.

De -niet optimaal geformuleerde- doelstellingen kunnen volgens de commissie met de beschikbare middelen op voldoende wijze worden gerealiseerd. Mochten probleemgeoriënteerde practica kunnen worden georganiseerd, zouden de studenten beter hun mogelijkheden als universitair gevormde zorgverstrekker kunnen inzien, en deze ook beter kunnen waarmaken. Om dit te kunnen verwezenlijken, lijkt de AAP-omkadering momenteel echter te beperkt. Een uitbreiding van de staf -bij voorkeur verbonden aan de eigen opleiding- zou trouwens de verwezenlijking van de doelstellingen in het algemeen kunnen bevorderen.

De doelstellingen kunnen zeker worden getypeerd als doelstellingen voor een universitaire opleiding. Wel komt in de expliciete formulering ervan het onderscheid met een hogeschoolopleiding slechts vrij summier aan bod. Dit kan er voor een stuk ook mee te maken hebben dat het hier om een vrij jonge opleiding gaat, met in de eigen kern weinig docenten en assistenten die -buiten de wetenschappelijke en de onderwijsactiviteit- echt ervaring hebben met deze specifieke vorm van patiëntenzorg. In de visie die binnen de opleiding leeft komt echter duidelijk naar voor dat het een opleiding van universitair niveau is.

De doelstellingen en eindtermen zoals ze leven binnen de opleiding maar nog niet heel duidelijk op papier zijn uitgewerkt, beantwoorden aan de doelstellingen en eindtermen die door de commissie werden geformuleerd in haar referentiekader.

De bekendheid van de doelstellingen bij studenten kan volgens de commissie nog worden verbeterd. De specificiteit van logopedische en audiologische zorg door universitair opgeleide therapeuten en klinische onderzoekers ten opzichte van de manier waarop een hogeschoolgediplomeerde de patiënten benadert, is nog onvoldoende duidelijk voor de studenten, en ook, hoewel in mindere mate, voor de afgestudeerden.

De visitatiecommissie is van mening dat de doelstellingen in het algemeen voldoende zijn geoperationaliseerd in het programma. De bijdrage van de verschillende opleidingsonderdelen tot het realiseren van de doelstellingen varieert echter nogal. Verder meent de commissie dat de visie op de opbouw van het programma voor wat betreft de audiologie minder duidelijk naar voor komt dan voor de logopedie.

1.2. Karakteristieken van het programma

De visitatiecommissie is van mening dat de opleiding nog onvoldoende de kansen benut om het probleemoplossend vermogen van de studenten te ontwikkelen. Ook het onafhankelijk en kritisch denken en het zelfstandig leren en werken worden niet steeds voldoende aangescherpt. Wat het laatste, het zelfstandig leren en werken, betreft, is de situatie in de licenties wel aanzienlijk beter dan in de kandidaturen.

Een uitbreiding van het aantal practica zou kunnen bijdragen tot het bijbrengen van deze vaardigheden. Momenteel wordt hiervoor vooral een beroep gedaan op de observatiestage van de

eerste licentie, doch de finaliteit van een dergelijke stage is niet dezelfde als deze van practica gericht op het bijbrengen van vaardigheden. Ook zouden in dit opzicht meer case-clinics wenselijk zijn. De commissie beseft echter terdege dat dit met de huidige bestaffing nagenoeg onmogelijk is.

De commissie meent dat het programma in het algemeen voldoende mogelijkheden biedt om een zicht te krijgen op de samenhang tussen de opleiding en de latere beroepsuitoefening, althans voor wat betreft de logopedie. Voor de audiologie is dit minder duidelijk, onder meer wegens de onduidelijkheden voor de beroepsuitoefening.

Tenslotte is de commissie van mening dat het programma nog meer dient in te spelen op mogelijkheden voor het aanleren van een attitude van permanent leren. In dit opzicht verdient het aanbeveling om, reeds vanaf de eerste kandidatuur, meer begeleide zelfstudie aan te moedigen.

2. Het programma

2.1. Opbouw van het programma

De opleiding logopedie en audiologie werd aan de RUG opgericht in 1990. In het academiejaar '90-'91 werd een voorbereidend jaar (de huidige enige kandidatuur) en de eerste licentie georganiseerd. Door het Decreet betreffende de Universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap van 12 juni 1991 werd de opleiding vanaf het academiejaar '92-'93 omgevormd tot een volledige universitaire opleiding. Het huidige programma kwam tot stand na hervormingen in 1995.

Het programma van de vierjarige opleiding logopedie en audiologie bestaat uit twee cycli. De eerste cyclus, de kandidaturen, omvat twee studie jaren. De tweede cyclus, de licenties, omvat eveneens twee studie jaren. De eerste drie studie jaren zijn gemeenschappelijk voor alle studenten. In de tweede licentie dienen ze te kiezen voor ofwel de optie logopedie ofwel de optie audiologie, hoewel een belangrijk gedeelte van de opleidingsonderdelen gemeenschappelijk blijft.

In de eerste kandidatuur wordt volgens de zelfstudie de algemene basisvorming aangeboden. In de tweede kandidatuur ligt de klemtoon op de medisch-biologische en de psychologische opleidingsonderdelen. Deze worden meer en meer toegespitst op de logopedie en audiologie. In de eerste en de tweede licentie worden vooral zuiver logopedisch-audiologische opleidingsonderdelen bestudeerd, evenals de domeinen van de geneeskunde waarmee logopedisten en audiologen te maken krijgen.

Naast de opleidingsonderdelen lopen de studenten van de eerste licentie 240 uren stage, de studenten van de tweede licentie 360 uren. In de tweede licentie schrijven de studenten bovendien een scriptie.

De visitatiecommissie is van oordeel dat het programma vrij evenwichtig is qua opbouw, en voldoende samenhang vertoont, al staat de eerste kandidatuur wat geïsoleerd ten opzichte van de andere studie jaren. Een betere afstemming van de algemene opleidingsonderdelen van de eerste cyclus op de studenten logopedie en audiologie lijkt wenselijk. Verder bestaat er voor een aantal opleidingsonderdelen een overlap qua inhoud (zie verder).

Aan de RUG wordt bewust geopteerd voor een opsplitsing van de tweede licentie in een richting audiologie en een richting logopedie. Deze formule is op adequate wijze concreet gemaakt door het aanbieden van specifieke en relevante opleidingsonderdelen binnen de twee opties. Wanneer hieraan in de toekomst eventueel de optie 'Stem- en spraaktechnologie' zou worden toegevoegd, dient de opleiding er zich nadrukkelijk over te bezinnen of hiervoor hetzelfde concept, met name

een optie in de tweede licentie maar leidende tot eenzelfde algemeen diploma van licentiaat in de logopedie en audiologie, zal worden gehanteerd.

2.2. De inhoud van het programma

De visitatiecommissie meent dat het programma van de opleiding logopedie en audiologie in zijn geheel genomen van voldoende tot goed niveau is en dat het inhoudelijk actueel is. Het wetenschappelijke niveau van de opleiding qua basiskennis lijkt goed, doch de terugkoppeling naar de praktijk is voor verbetering vatbaar. Problemen bestaan in dit opzicht voor Anatomie en Neuro-anatomie, Chemie en Natuurkunde, alsook voor de medische basisopleidingsonderdelen zoals bijvoorbeeld Geriatrie.

Het niveau van de algemene opleidingsonderdelen in de eerste cyclus lijkt de commissie te volstaan. Wel wordt voor een aantal van deze opleidingsonderdelen onvoldoende de band gelegd met de opleiding logopedie en audiologie. Deze algemene opleidingsonderdelen zijn op zich zeer nuttig en nodig, en worden door de studenten achteraf ook zo ervaren, doch een duidelijkere band met de logopedie en audiologie, onder meer door het geven van voorbeelden, lijkt wenselijk, zodat de toepasbaarheid van deze opleidingsonderdelen voor de studenten logopedie-audiologie duidelijker wordt. Het niveau van de specifieke opleidingsonderdelen in de eerste cyclus is goed. Misschien zou een toename van het aantal specifieke opleidingsonderdelen in de eerste cyclus de motivatie van de studenten wel kunnen verhogen omdat op dergelijke wijze reeds van in een vroeg stadium een duidelijkere profilering van de opleiding zou ontstaan.

Daarnaast heeft de commissie vragen bij de volgens haar te grote omvang van het aandeel dat de chemie inneemt in het programma van de eerste kandidatuur. Er is haar geen andere logopedie- of audiologie-opleiding bekend waar dit het geval is.

Verder heeft de commissie vastgesteld dat er overlappingsen bestaat tussen de inhoud van een aantal opleidingsonderdelen. Deze overlappingsen zijn sinds kort ook bij de betrokken docenten bekend, en dienen door onderling overleg, liefst in samenspraak met de studenten, te worden weggewerkt.

Wat betreft de enige kandidatuur heeft de commissie, zoals ook in de zelfstudie werd vermeld, vastgesteld dat de moeilijkheidsgraad hiervan te hoog is. Hierdoor liggen de slaagkansen voor de afgestudeerden van een hogeschoolopleiding logopedie en audiologie die dit programma dienen te volgen aan de lage kant, wat voor deze studenten niet bemoedigend is om de opleiding aan te vatten. Nochtans is deze instroom wenselijk om uiteindelijk het niveau van de patiëntenzorg te verhogen. In dit kader verdient het wellicht aanbeveling deze enige kandidatuur een meer finaliteitsgerichte invulling te geven, en eventueel ook de mogelijkheid te bieden dit programma deeltijds te volgen.

Het niveau van de opleidingsonderdelen in de tweede cyclus, zowel de algemene als de specialisatie-opleidingsonderdelen, is goed.

De terugkoppeling van het wetenschappelijk onderzoek naar het onderwijs is goed voor wat betreft de docenten van de opleiding zelf. De docenten van de algemene opleidingsonderdelen lijken echter vrij weinig onderzoek uit te voeren in het vakgebied van de logopedie en audiologie. Ideaal zou zijn dat ook deze docenten op één of andere wijze onderzoek zouden verrichten in verband met logopedie en audiologie. Zij zouden op deze wijze de studenten in contact kunnen brengen met onderzoek op meer basaal niveau in relatie met de studierichting, en later, in de tweede licentie, ook een bijdrage kunnen leveren in het kader van de begeleiding van de scripties. Een meer gestructureerd overleg met de docenten van deze algemene opleidingsonderdelen zou wat dit betreft wenselijk zijn.

2.3. Gebruikte werkvormen

De commissie meent dat er een onvoldoende gevarieerd gebruik van onderwijsvormen en -middelen is. Het programma bestaat nagenoeg volledig uit hoorcolleges; practica zijn zo goed als onbestaande. De personele en logistieke middelen ontbreken echter op dit moment om op een gestructureerde wijze meer practica in te richten. Momenteel wordt de stage in de eerste licentie aangewend om de studenten een aantal praktische vaardigheden bij te brengen, doch dit is geen optimale situatie (zie 1.2.).

De commissie is van oordeel dat de onderwijsvormen en -middelen die worden gehanteerd wel voldoende adequaat zijn, gegeven de onderwijsdoelstellingen, en doorgaans goed worden gebruikt. Niettemin acht de commissie een betere integratie van de bestaande didactische middelen, die ze overigens van uitstekende kwaliteit vindt, in het onderwijs wenselijk. Dit zou het gebruik van deze middelen door de studenten kunnen aanmoedigen.

2.4. Toetsing

In principe worden alle examens afgenomen op het einde van het academiejaar. Op vraag van de studenten worden er echter voor een aantal opleidingsonderdelen in de periode tussen de kerst- en de paasvakantie tentamens georganiseerd, al wordt deze procedure volgens de zelfstudie zo sterk mogelijk afgeraden omdat de studenten hun inspanningen daardoor te sterk richten op één opleidingsonderdeel. De meest gehanteerde examenvormen zijn mondeling met of zonder schriftelijke voorbereiding, meerkeuzevragen en schriftelijk met open antwoordmogelijkheden.

Het niveau van de examens is volgens de commissie goed. Ze lijken in het algemeen voldoende gericht op het toetsen van inzicht, al zijn er wat dit betreft enkele uitzonderingen, en zou kunnen worden overwogen meer open-boekexamens te organiseren. Verder meent de commissie dat het belangrijk is dat de examens representatief zijn voor het geheel van de geziene leerstof. Voor een aantal opleidingsonderdelen, bijvoorbeeld Inleiding tot de Algemene Taalkunde, kunnen hierbij momenteel vragen worden gesteld.

De examenvormen zijn in overeenstemming met de inhoud en de doelstellingen van de opleidingsonderdelen.

De wijze van beoordeling van de examens lijkt goed.

Tenslotte meent de commissie dat de organisatie van de examens goed verloopt. Wel meent ze dat voor alle mondelinge examens een schriftelijke voorbereidingstijd zou moeten worden voorzien. Dit is nu niet voor alle opleidingsonderdelen het geval. Verder dient volgens de commissie, als alternatief voor het jaarsysteem, te worden overwogen meer tussentijdse examens te organiseren. Dit zou het mogelijk maken de voortgang van de studenten beter te bewaken.

2.5. Vaardigheden van studenten

De commissie is van mening dat weinig systematische aandacht wordt besteed aan het bijbrengen van schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid in de moedertaal. Nochtans is schriftelijke taalvaardigheid, met inbegrip van syntaxis en lexicon, voor deze opleiding bijzonder relevant. Een suggestie van de commissie bestaat erin hieraan aandacht te besteden in een aantal oefensessies bij het opleidingsonderdeel Inleiding tot de Algemene Taalkunde.

De aandacht besteed aan mondelinge uitdrukkingsvaardigheid lijkt de commissie goed te zijn. Dit gebeurt vooral in het practicum eigen stem en spraak. Wel heeft de commissie moeten constateren dat, wegens het klein aantal uren dat hiervoor kan worden uitgetrokken, het grootste deel van de studenten zich genoodzaakt ziet zelf logopedische therapie te gaan volgen. Een mogelijke suggestie zou erin kunnen bestaan licentiestudenten onder begeleiding in te schakelen bij de eigen stem- en spraakvorming van kandidatuurstudenten evenals bij het bewustmaken en corrigeren van regionale taalvarianten. Enkel bij pathologie zou dan nog behandeling noodzakelijk zijn.

Verder meent de commissie dat in het algemeen voldoende aandacht wordt besteed aan het bijbrengen van vaardigheden in vreemde talen. Dit gebeurt voornamelijk onrechtstreeks, via contacten met anderstalige literatuur, wat nog iets meer zou kunnen worden gestimuleerd.

De aandacht voor het bijbrengen van computervaardigheden lijkt de commissie eveneens te volstaan. In elk geval zijn de mogelijkheden voor het gebruik van computers aanwezig. Wellicht verdient het aanbeveling dit meer te stimuleren binnen het onderwijsprogramma. Momenteel komen de meeste studenten pas naar aanleiding van de scriptie in contact met computergestuurde onderzoeksmethoden.

Verder meent de commissie dat voldoende aandacht wordt besteed aan het bijbrengen van sociale vaardigheden, hoofdzakelijk in de stage. In het programma komt dit verder niet expliciet aan bod. De commissie acht het wenselijk hiervoor enkele sessies in het kader van een practicum uit te trekken.

Tot slot heeft de commissie vastgesteld dat er in het programma geen gedefinieerde ruimte is voorzien voor het bijbrengen van specifiek logopedische en audiologische vaardigheden. Ook hiervoor wordt vooral op de stage gesteund. Dit aspect verdient volgens haar meer aandacht in het programma zelf.

3. Stage en scriptie

3.1. Stage

De studenten van de eerste licentie dienen een observatiestage van 240 uren te lopen. Deze stage vindt plaats gedurende één dag per week, en dit gedurende het ganse academiejaar. De stages worden zowel in het Universitair Ziekenhuis als in externe stageplaatsen (revalidatiecentra en ziekenhuizen) gelopen. In het kader van Erasmus kunnen ook buitenlandse stages worden gelopen. Deze observatiestage heeft volgens de zelfstudie in het algemeen tot doel de student kennis te laten maken en ervaring te laten opdoen met het patiëntencontact, met de ziekenhuis- of revalidatie-omgeving, de belevingswereld van de patiënt en hem of haar logopedische en audiologische vaardigheden aan te leren. Dit omvat zowel het logopedisch en audiologisch redeneren en probleemoplossen als het aanleren van klinisch-technische activiteiten en communicatieve vaardigheden. Verder heeft deze stage ook een belangrijke functie in de attitudevorming van de student: de houding als hulpverlener, een correcte ethische en deontologische houding, omgaan met verwachtingen van de patiënt en eigen verwachtingen, werken in teamverband. De klemtoon bij deze stage ligt op het observeren van het logopedisch en het audiologisch handelen en het vertonen van een grote zelfwerkzaamheid. Voorafgaand aan de stage wordt een informatieles georganiseerd waarin de doelstellingen, verwachtingen en werkwijze van de stages worden uitgelegd.

In de tweede licentie dienen de studenten een georiënteerde logopedische of audiologische behandelingsstage van 360 uren te lopen. De stage vindt plaats gedurende twee dagen per week,

en dit gedurende het ganse academiejaar. Ook deze stages worden zowel in het Universitair Ziekenhuis als in externe stageplaatsen gelopen, of -via Erasmus- in het buitenland. De behandelingsstage heeft als doel de student zelf logopedische of audiologische behandelingen en/of onderzoeken te laten uitvoeren, met supervisie van de aangestelde stagementor.

De commissie is van mening dat de stages niet van geheel voldoende niveau zijn. Ze lijken in het algemeen te sterk gericht op het trainen van praktische vaardigheden en minder op het leren kritisch denken over de globale en specifieke problematiek van de patiënt. Dit komt voor een stuk door het feit dat de directe stagebegeleiding hoofdzakelijk door hogeschoolgediplomeerden gebeurt (zie verder). De stage lijkt -tenminste in een aantal gevallen- niet bij te dragen tot de bewustwording door de student van de specificiteit van de universitaire opleiding in het kader van de patiëntenzorg. Verder heeft de commissie vastgesteld dat er geen mogelijkheid is voorzien om stage te lopen in functie van andere beroepsvelden dan de patiëntenzorg, zoals bijvoorbeeld wetenschappelijk onderzoek, opvoeding en onderwijs, en beleid.

Het relatieve gewicht van de stage binnen de opleiding is goed. Wel mag het keurslijf van een jaarsysteem geen belemmering zijn voor het organiseren van stages als een aaneensluitend geheel, wat beter zou passen bij de integratie van de stagiair in de continuïteit van de zorg, zeker voor wat betreft de logopedie, op voorwaarde evenwel dat deze stage adequaat begeleid kan worden.

De begeleiding van de stage lijkt niet geheel te volstaan. Zoals hierboven gesteld gebeurt de directe begeleiding nagenoeg uitsluitend door hogeschoolgediplomeerden. Dit zou eventueel gecompenseerd kunnen worden door een meer actieve en intensieve bespreking met de leden van het academisch personeel. Hoewel de mogelijkheid hiertoe bestaat, zij het op initiatief van de student zelf, lijkt dit momenteel niet te gebeuren. Voor een meer gestructureerde opvolging en begeleiding door het AP is er echter binnen de huidige omkadering geen ruimte beschikbaar. In de toekomst zullen er wellicht meer universitair gediplomeerde stagementoren beschikbaar zijn, waardoor de situatie op dit vlak aanzienlijk zal verbeteren.

Wat betreft de gehanteerde criteria en de wijze van beoordeling van de stage meent de commissie dat onvoldoende duidelijkheid wordt gecreëerd. Het lijkt wenselijk de beoordelingscriteria meer expliciet te maken.

3.2. Scriptie

De scriptie dient volgens de zelfstudie te gaan over een voor het vakgebied relevant onderwerp, dat een bijdrage levert aan de ontwikkeling of de kennis van het vakgebied. Indien mogelijk dient zij het niveau te halen van een publicatie in een nationaal of bij voorkeur internationaal tijdschrift, of geschikt te zijn voor een mondelinge bijdrage op een symposium. Een dergelijk niveau wordt volgens de zelfstudie niet steeds gehaald, doch in elk geval dienen de studenten in staat te zijn de juiste informatie te verzamelen en deze kritisch-wetenschappelijk te beoordelen onder de vorm van een onderzoeksverslag. Hoewel de scriptie op het programma van de tweede licentie staat, wordt van de studenten verwacht dat zij er reeds in de eerste licentie een aanvang mee nemen.

Op basis van de steekproef van scripties die de commissie heeft bestudeerd, komt zij tot de vaststelling dat de gemiddelde kwaliteit ervan zou kunnen worden verbeterd. Vooral aan de uitwerking ervan moet worden gewerkt. Er dient meer aandacht te worden besteed aan de juiste toepassing van statistische procedures en de fysiologische en modelmatige onderbouwing. Positief is dat de scripties praktisch altijd eigen experimenteel werk inhouden.

Het relatieve gewicht van de scriptie binnen de opleiding is goed. De begeleiding ervan lijkt in het algemeen eveneens goed te zijn. Wel is het zo dat de begeleiding van de scripties op een klein aantal personen berust, waardoor er weinig diversiteit is.

De gehanteerde criteria en de wijze van beoordeling van de scriptie lijken de commissie te voldoen. Wel meent ze dat de beoordelingscriteria onvoldoende bij de studenten zijn gekend. Een informatieve handleiding met het oog op het redigeren van de scriptie, waarin onder meer aandacht zou worden besteed aan de vereisten en de criteria van beoordeling, zou wellicht nuttig kunnen zijn. In dit opzicht acht de commissie het jammer dat een door de opleiding met dit doel opgesteld document niet door de Opleidingscommissie, waarin ook andere studierichtingen zijn vertegenwoordigd, aanvaard is geworden.

4. De student en zijn/haar onderwijs

4.1. Instroom en totaal aantal studenten

Tabel 1: Aantal studenten logopedie en audiologie in de periode '92-'93 t.e.m. '97-'98

Acad.jaar	gen	1e kan	2e kan	1e lic	2e lic
'92-'93	13	14	3	7	8
'93-'94	21	30	14	5	5
'94-'95	33	51	25	12	5
'95-'96	36	49	32	26	12
'96-'97	38	60	28	28	25
'97-'98	25	41	35	23	31

Het aantal generatiestudenten is van '92-'93 t.e.m. '96-'97 constant gestegen. In het academiejaar '96-'97 werd een hoogtepunt bereikt met 38 generatiestudenten, een verdrievoudiging ten opzichte van '92-'93, het eerste jaar waarin de opleiding logopedie en audiologie als volledige universitaire opleiding werd ingericht. In het academiejaar '97-'98 daalde het aantal generatiestudenten opnieuw tot 25, vermoedelijk als gevolg van de onderwijspolitieke onzekerheid over de toekomstige ontwikkelingen van de opleiding logopedie en audiologie. Dit laatste maakt het moeilijk om te beoordelen of de trend van het stijgend aantal studenten zich zal verder zetten wanneer op politieke vlak meer duidelijkheid zal worden gerealiseerd, dan wel dat in '96-'97 een absoluut hoogtepunt werd bereikt.

De opleiding logopedie en audiologie is een zeer sterk vrouwelijke richting. Het aandeel van de vrouwelijke studenten bedraagt ongeveer 90%.

Volgens de zelfstudie is 95% van de generatiestudenten afkomstig uit het Algemeen Secundair Onderwijs en 5% uit het Technisch Secundair Onderwijs. 33% van de studenten uit het ASO heeft Latijn-wetenschappen of Latijn-wiskunde gevolgd, 32% komt uit een richting moderne talen, 28,5% uit een wetenschappelijke of wiskundige richting en 6,5% uit een economische richting.

Specifiek voor deze opleiding is dat een gedeelte van de beginnende studenten -jaarlijks ongeveer een vijftal- reeds de hogeschoolopleiding logopedie en audiologie achter de rug heeft. Gezien de brugfunctie van de universitaire opleiding voor hogeschoolgediplomeerden naar het wetenschappelijke karakter van het werkveld toe, acht de commissie het aangewezen deze instroom te blijven verzorgen.

Tenslotte kan worden vermeld dat 54% van de generatiestudenten afkomstig is uit de provincie Oost-Vlaanderen, 24% uit West-Vlaanderen, 12% uit Antwerpen, 5% uit Vlaams-Brabant en 3% uit Limburg. 2% van de generatiestudenten is afkomstig uit Nederland.

4.2. Slaagcijfers en rendementen

Tabel 2: Slaagpercentages studenten logopedie en audiologie in de periode '92-'93 t.e.m. '96-'97 (verhouding aantal geslaagden t.o.v. aantal studenten ingeschreven op de rol)

Acad.jaar	gen	1e kan	2e kan	1e lic	2e lic
'92-'93	61,5	64,3	66,7	71,4	75,0
'93-'94	76,2	73,3	64,3	100,0	100,0
'94-'95	53,1	53,1	88,0	100,0	100,0
'95-'96	40,0	45,8	75,0	100,0	100,0
'96-'97	44,7	56,7	75,0	100,0	100,0

Over de periode '92-'93 t.e.m. '96-'97 slaagt gemiddeld 55,1% van de generatiestudenten. Het gemiddelde slaagpercentage in de eerste kandidatuur bedraagt 58,6%. In de daaropvolgende studiejaar neemt het gemiddelde slaagpercentage toe tot 73,8% in de tweede kandidatuur, 94,3% in de eerste licentie en 95,0% in de tweede licentie.

De slaagcijfers zijn volgens de commissie gunstig, zowel in de eerste kandidatuur als in het vervolg van de opleiding. Bij de studenten van de enige kandidatuur liggen de slaagkansen, zoals hoger reeds vermeld, te laag, wat voor afgestudeerden van een hogeschoolopleiding logopedie en audiologie niet bemoedigend is om de opleiding aan te vatten. Nochtans is deze instroom wenselijk om uiteindelijk het niveau van de patiëntenzorg te verhogen.

4.3. Gemiddelde studieduur

Uit de informatie in de zelfstudie kunnen geen gegevens worden afgeleid over de gemiddelde studieduur. Gezien het hier om een jonge opleiding gaat, is het wellicht nog te vroeg om hierover algemene gegevens te berekenen.

Niettemin heeft de commissie de indruk dat de gemiddelde studieduur in overeenstemming is met wat binnen de randvoorwaarden mag worden verwacht. De opleiding lijkt door een gemiddeld student binnen de voorziene studietijd van vier jaar te kunnen worden afgerond.

5. Studeerbaarheid

5.1. Studietijd

De commissie is van oordeel dat de reële studietijd voldoende in overeenstemming is met de begrote studietijd. De verdeling van de studietijd over en binnen de studie jaren lijkt in het algemeen goed te zijn.

De verhouding tussen het aantal contacturen en het aantal uren vereist voor zelfstudie, lijkt de commissie in het algemeen evenwichtig, al verdient het aanbeveling om, vooral in de eerste cyclus, meer aandacht te besteden aan begeleide zelfstudie. De huidige personeelsbezetting biedt hiervoor echter weinig ruimte.

5.2. Studievoorlichting en -begeleiding

STUDIEVOORLICHTING

Voorlichting aan abiturienten gebeurt volgens de zelfstudie door het centrale Adviescentrum voor Studenten. Dit centrum organiseert jaarlijks een abiturientendag specifiek voor de opleidingen sociale gezondheidswetenschappen, waaronder ook de opleiding logopedie en audiologie. Dit gebeurt in samenwerking met de opleiding. De abiturienten en hun ouders krijgen er informatie over de aard, de inhoud en organisatie van de opleiding en enkele van de voornaamste opleidingsonderdelen, over de vereiste vooropleiding, de slaagkansen en de kansen op tewerkstelling. Er kunnen ook cursussen worden ingekeken, en op een meer individuele basis vragen worden gesteld. Verder verspreid het Adviescentrum voor Studenten een brochure over de opleiding logopedie en audiologie, waarin wordt uitgelegd wat de logopedie en audiologie als vak inhouden, wat de studiemogelijkheden zijn, hoe de opleiding is georganiseerd. Ook wordt hierin de opbouw van het programma beschreven, wordt een korte inhoud van een aantal opleidingsonderdelen gegeven en wordt informatie omtrent geschiktheidseisen en tewerkstelling verschaft.

Voor eerstejaarsstudenten is er bij het begin van het academiejaar een onthaaldag, waarop door ZAP- en AAP-leden, en studenten van de hogere jaren, informatie over de opleiding wordt verstrekt.

De voorlichting aan abiturienten lijkt volgens de commissie goed te verlopen. Ook de voorlichting en advisering tijdens de studies verlopen goed. De studiegids die ter beschikking van abiturienten en studenten wordt gesteld, is volgens de commissie goed bruikbaar.

STUDIEBEGELEIDING

Volgens de zelfstudie gaat tijdens de eerste kandidatuur bijzondere aandacht uit naar geschiktheid voor de studie. Voor een aantal opleidingsonderdelen wordt de mogelijkheid geboden tot extra begeleiding en controle van de studievoortgang. Voor studenten met problemen op het vlak van studievaardigheden wordt steeds naar een individuele oplossing gezocht. Verder worden in de eerste kandidatuur voor het opleidingsonderdeel Fysica werkcolleges ingericht.

Wanneer de studenten na de eerste licentie dienen te kiezen voor ofwel de optie logopedie, ofwel de optie audiologie, kunnen ze voor hulp bij deze keuze terecht bij de ombudspersoon of de betrokken docenten. Voor problemen met de stage kunnen ze terecht bij de stagebegeleider, voor problemen met de scriptie bij de promotor of copromotor.

Tenslotte kunnen de studenten voor adviezen in verband met keuzeproblemen, studieonderbreking of studiestaking ook terecht bij het centrale Adviescentrum voor Studenten.

De studiebegeleiding in de eerste kandidatuur lijkt niet optimaal te functioneren en gebeurt niet op gestructureerde wijze. De begeleiding in het vervolg van de opleiding verloopt doorgaans goed. De ombudspersoon wordt door de studenten, vooral in de hogere jaren, ten zeerste gewaardeerd. Voor de studenten van de eerste kandidatuur lijkt de drempel nog vrij hoog. Positief is dat de ombudspersoon door de studenten zelf wordt aangesteld.

6. De faciliteiten

De commissie is van mening dat de onderwijsruimten van goed niveau zijn. Ook de practicumruimten lijken goed te zijn. De aanwezige infrastructuur, onder meer in de skills labs met anatomische, histologische en embryologische modellen en preparaten, zijn van uitstekende kwaliteit, doch worden nog niet voldoende door de studenten gebruikt. Zoals hoger reeds gesteld lijkt het wellicht wenselijk het gebruik hiervan meer in het onderwijs te integreren.

De computerfaciliteiten die ter beschikking staan van de studenten, lijken goed, maar het gebruik ervan moet meer gestimuleerd worden.

De bibliotheek met het aanwezige boeken- en tijdschriftenbestand wordt door de commissie van voldoende tot goed niveau geacht. Mogelijk kunnen er wat problemen bestaan door de verscheidenheid van locaties, vooral voor naslagwerken.

7. De afgestudeerden

In 1997 werd een tele-enquête afgenomen bij alle afgestudeerden van de voorbije vijf jaar. Van de 9 afgestudeerden die reeds een graduaatsdiploma hadden behaald vooraleer de licentiaatsopleiding aan te vatten, werken er 7 als licentiaat in de logopedie of audiologie, als lector aan een hogeschool of als wetenschappelijk medewerker aan een universiteit, terwijl er 2 werkzaam zijn als gegradueerde, in dienstverband of als zelfstandige. De 3 afgestudeerden die vooraf het diploma arts of tandarts hadden behaald, oefenen momenteel het beroep van hun eerste diploma uit. Van de 43 afgestudeerden die de opleiding logopedie en audiologie aanvatten onmiddellijk na het secundair onderwijs, is 46% werkzaam als zelfstandig logopedist(e), terwijl 16% van deze groep werkzaam is met een bediendestatuut, doorgaans op het niveau van een gegradueerde. 2% (1 afgestudeerde) werkt als productmanager bij een farmaceutische firma. Verder volgde 21% van deze afgestudeerden nog een postacademische vorming op het ogenblik van de enquête, en was 15%, de meesten onder hen pas afgestudeerd, nog werkloos.

De contacten met de afgestudeerden worden vooral onderhouden via uitnodigingen tot het bijwonen van studiedagen of info-avonden, het bespreken en doorverwijzen van patiënten, informatie over vacatures en het verspreiden van het tijdschrift VLAM, een tijdschrift uitgegeven door de studenten voedings- en dieetleer, logopedie en audiologie en medisch-sociale wetenschappen. In 1997 werd een alumni-vereniging opgericht.

De commissie is van mening dat het, met het aangeboden programma, mogelijk is afgestudeerden van voldoende niveau te leveren. Wel heeft de commissie vastgesteld dat de afgestudeerden zich niet

altijd bewust zijn van hun specificiteit en van de intrinsieke meerwaarde van hun universitaire opleiding. De afgestudeerden lijken goed uitgerust voor een vlotte aansluiting op de arbeidsmarkt. Ze beschikken over de nodige flexibiliteit en leren snel. De afgestudeerden met wie de commissie heeft gesproken, waren tevreden over de genoten opleiding en zouden opnieuw dezelfde studies aanvatten.

De contacten met de arbeidsmarkt in functie van de opbouw van het programma lijken goed. De nieuwe optie 'Spraketechnologie' die waarschijnlijk in de toekomst zal worden ingevoerd, is tot stand gekomen na contacten met de industrie.

Tenslotte meent de commissie dat de opleiding voldoende contacten onderhoudt met de afgestudeerden. In het verleden waren deze contacten eerder beperkt. Dit is niet onlogisch gezien het hier om een jonge opleiding gaat. De oprichting van de alumni-vereniging zal deze contacten wellicht intensifiëren.

8. De staf

De commissie meent dat de omvang van de staf ontoereikend is, zowel voor wat betreft de leden van het ZAP, als voor de leden van het AAP. Zeker de eigen kern van personeelsleden, die rechtstreeks aan de opleiding zijn verbonden, is te beperkt. De commissie acht het positief dat de faculteit zich bereid heeft verklaard om te investeren in een personeelsuitbreiding, zowel van het academisch als van het administratief en technisch personeel. Ze hoopt dat spoedig werk wordt gemaakt van de voorgenomen uitbreiding en dat men op deze wijze tot een meer realistische bezetting komt. Bij uitbreiding van het personeelsbestand moet volgens de commissie in eerste instantie aandacht worden besteed aan data-analyse en -verwerking, en modelvorming.

De onderwijsbelasting van de staf is volgens de commissie te zwaar, zowel voor de ZAP- als de AAP-leden. Dit belet onder meer de organisatie van voldoende practica en een goede begeleiding van de stage.

De onderwijsinspanningen van de staf, zowel van de leden van het ZAP als van het AAP, worden door de commissie uitstekend geacht. Op korte tijd is met een beperkte staf zeer veel gerealiseerd.

Bij aanstelling en bevordering wordt volgens de commissie voldoende rekening gehouden met didactische vaardigheden.

De activiteiten in het kader van didactische scholing van docenten komen stilaan op gang. Deze initiatieven worden door de commissie van groot belang geacht.

9. Internationalisering

Volgens de zelfstudie is de opleiding betrokken bij een Erasmus-project met het Department of Speech van de University of Newcastle, de Facultade de Psicología van de Universidad de Santiago de Compostela, en de Vakgroep Algemene Taalwetenschap van de Rijksuniversiteit Groningen. Het project, dat loopt sinds het academiejaar '97-'98, behelst zowel studenten- als docentenmobiliteit. Vijf Gentse studenten gaan naar het buitenland, en drie buitenlandse studenten komen naar Gent. Verder zijn er vier Gentse en zeven buitenlandse docenten bij betrokken. Naast dit project zijn er docenten die als gastprof naar de universiteit van Sienna gaan. Daarnaast is er een

bilateraal akkoord in de maak met het Communicative Disorders Department van de University of Central Florida, dat zowel studenten- als docentenuitwisseling, evenals gezamenlijke onderzoeksprojecten en de uitwisseling van wetenschappelijk materiaal en informatie zal inhouden. Verder zijn er samenwerkingsverbanden in het kader van de door het Departement Onderwijs van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap uitgeschreven internationale samenwerkingsprojecten, onder meer met de Shanghai Second Medical University en het Departement of Speech Pathology and Audiology van de University of the Witwatersrand in Johannesburg. Tenslotte werd recentelijk een voorstel tot samenwerking met de universiteit van Cienfuegos in Cuba ingediend.

De deelname van studenten aan internationale uitwisselingsprogramma's is volgens de commissie zeer goed. Ook de internationale contacten van de leden van het ZAP die direct of indirect worden teruggekoppeld naar het onderwijs zijn volgens de commissie zeer goed. De inschakeling van buitenlandse gastdocenten voor het onderwijs dient positief te worden beoordeeld.

De organisatie van internationale uitwisselingen van studenten en docenten lijkt goed te verlopen.

10. Interne kwaliteitszorg

10.1. De zelfstudie

De commissie is van oordeel dat de zelfstudie in het algemeen voldoende analytisch maar niet steeds voldoende kritisch is. Binnen de commissie onstond de indruk dat het geheel iets te rooskleurig werd voorgesteld, en dat een aantal problemen onvoldoende naar voor kwam. Verder wordt vooral stilgestaan bij de huidige stand van zaken, en minder bij de toekomstige ontwikkelingen. Globaal genomen is het echter een grondig uitgewerkt document.

De zelfstudie was voor de commissieleden voldoende informatief. In combinatie met de gesprekken tijdens het bezoek van de visitatiecommissie ontstond een goed beeld van de opleiding.

10.2. De interne kwaliteitszorg

Over de kwaliteit van de opleiding wordt volgens de zelfstudie gewaakt door de Opleidingscommissie Sociale Gezondheidswetenschappen, waaronder, naast de opleiding logopedie en audiologie, ook de opleidingen medisch-sociale wetenschappen en voedings- en dieetleer ressorteren.

De evaluatie van het onderwijs op curriculumniveau gebeurt volgens de zelfstudie in eerste instantie door de Opleidingscommissie. Voor wat betreft de specifieke logopedische en audiologische opleidingsonderdelen hebben alle betrokken lesgevers daarnaast jaarlijks een bijeenkomst ter voorbereiding van het volgende academiejaar, waarop een evaluatie wordt gemaakt van deze opleidingsonderdelen. Evaluatie op het niveau van de opleidingsonderdelen gebeurt eveneens door de Opleidingscommissie. Daarnaast worden er ook systematische evaluaties georganiseerd door de faculteit. Jaarlijks wordt per lesgever minstens één opleidingsonderdeel geëvalueerd via een evaluatieformulier dat door de betrokken studenten wordt ingevuld. Tenslotte gebeurt er op het einde van het academiejaar een autonome evaluatie door de laatstejaarsstudenten op instigatie van de AP-leden van de opleiding. Deze evaluatie behelst alle opleidingsonderdelen en is erop gericht verbeteringen aan te brengen zowel op curriculumniveau als op het niveau van de individuele opleidingsonderdelen.

De procedures voor curriculumherziening en -innovatie functioneren goed. Wel speelt in een aantal gevallen nog teveel het 'leerstoeleffect', wat ertoe leidt dat docenten, eens ze zijn aangesteld, zich onaantastbaar voelen.

De specificiteit van de opleiding logopedie en audiologie schijnt in de Opleidingscommissie onvoldoende aan bod te komen. Het lijkt de commissie een minder wenselijke situatie dat er geen afzonderlijke Opleidingscommissie voor deze opleiding bestaat. Dit kan de besluitvorming vertragen en zelfs verhinderen. Verder lijken de studenten onvoldoende bij de besluitvorming betrokken te worden. Dit wordt ook niet echt geactiveerd. In dit kader betreurt de commissie dat de studenten niet werden betrokken bij de stuurgroep die werd belast met het opstellen van de zelfstudie.

De procedure voor onderwijsevaluatie tussentijdse lijkt nog niet geheel op punt te staan. De studenten worden niet voldoende bij de evaluatie betrokken en ook de terugkoppeling van de resultaten is niet optimaal.

11. Samenvatting van de voornaamste aanbevelingen van de visitatiecommissie

Hoewel de opleiding logopedie en audiologie van de RUG een nog jonge opleiding is, slaagt ze er volgens de commissie in haar doelstellingen te verwezenlijken en afgestudeerden van academisch niveau af te leveren. De commissie waardeert de bijzonder grote inzet van ZAP- en AAP-leden, verantwoordelijk voor de logopedische en audiologische basis- en klinische vakken en het gerealiseerde werk met een uitermate beperkte omkadering.

Hierna geeft de commissie een overzicht van haar voornaamste aanbevelingen, waarmee zij tot doel heeft een constructieve bijdrage te leveren tot de optimalisering van de kwaliteit van de opleiding.

1. In de doelstellingen wordt weinig aandacht besteed aan een specifieke profilering ten opzichte van de hogeschoolopleidingen en aan de intrinsieke meerwaarde van een universitaire opleiding. Het lijkt aangewezen dat als doelstelling ook de vorming van breeddenkende, kennisgenererende en innoverende therapeuten wordt genoemd.
2. In het programma dient ook de nodige aandacht te worden besteed aan beroepsmogelijkheden in het onderzoek, onderwijs en beleid, domeinen waarin toch een gedeelte van de afgestudeerden terecht komt. Met name daarom wordt het wenselijk geacht in het kader van de stage mogelijkheden te voorzien die op deze beroepsvelden zijn gericht.
3. De mogelijkheid dient te worden onderzocht om, vanaf de eerste kandidatuur, meer begeleide zelfstudie aan te moedigen.
4. Wanneer in de toekomst eventueel de optie 'Stem- en spraaktechnologie' zou worden ingevoerd, dient de opleiding er zich nadrukkelijk over te bezinnen of hiervoor hetzelfde concept als momenteel bestaat voor de logopedie en audiologie, met name een optie in de tweede licentie maar leidende tot eenzelfde algemeen diploma van licentiaat in de logopedie en audiologie, zal worden gehanteerd.
5. Voor de algemene opleidingsonderdelen van de eerste cyclus verdient het aanbeveling een duidelijkere band te leggen met de opleiding logopedie en audiologie. Verder zou het ideaal zijn mochten de docenten van deze algemene opleidingsonderdelen op één of ander wijze onderzoek verrichten dat verband houdt met de logopedie en audiologie. In dit kader is een meer

- gestructureerd overleg van de opleiding met de docenten van deze opleidingsonderdelen wenselijk.
6. De bestaande overlappings in de inhoud van een aantal opleidingsonderdelen dienen in onderling overleg, liefst in samenspraak met de studenten, te worden weggewerkt.
 7. Het verdient aanbeveling het programma van de enige kandidatuur opnieuw te bekijken, daar de moeilijkheidsgraad momenteel aan de hoge kant ligt. Wellicht is een meer finaliteitsgerichte invulling wenselijk. Tevens dient de mogelijkheid te worden overwogen het programma deeltijds aan te bieden.
 8. Het lijkt wenselijk de bestaande didactische middelen meer in het onderwijs te integreren.
 9. Er bestaat een behoefte aan meer practica, maar de personele en logistieke middelen laten dit momenteel niet toe. Momenteel wordt vooral een beroep gedaan op de observatiestage van de eerste licentie om een aantal vaardigheden bij te brengen, doch dit is niet de finaliteit van een dergelijk stage.
 10. Wat betreft de examinering zou kunnen worden overwogen meer open-boekexamens te organiseren, en de studenten meer tussentijds te toetsen om hun voortgang beter te kunnen bewaken. Verder dient volgens de commissie voor alle mondelinge examens een schriftelijke voorbereiding te worden voorzien.
 11. De commissie wenst te suggereren om, in een aantal oefensessies bij het opleidingsonderdeel Inleiding tot de Algemene Taalkunde, aandacht te besteden aan het bijbrengen van schriftelijke taalvaardigheid in de moedertaal.
 12. Met het oog op het bijbrengen van mondelinge uitdrukkingsvaardigheid en de ontwikkeling van de eigen taal en spraak, bestaat een suggestie van de commissie erin de licentiestudenten in te schakelen bij de eigen stem- en spraakvorming van de kandidatuurstudenten evenals bij het bewustmaken en corrigeren van regionale taalvarianten.
 13. In het programma zelf dient volgens de commissie meer ruimte te worden voorzien voor het bijbrengen van specifiek logopedische en audiologische vaardigheden.
 14. De commissie acht het wenselijk in het kader van een practicum enkele sessies uit te trekken gericht op het bijbrengen van sociale vaardigheden.
 15. Voor wat betreft de stage dient de mogelijkheid te worden onderzocht deze te organiseren als een aaneensluitend geheel. Verder zou het feit dat de begeleiding van de stages vooral gebeurt door hogeschoolgediplomeerden kunnen worden gecompenseerd door een meer actieve en intensieve bespreking met de leden van het academisch personeel. Voor een meer gestructureerde opvolging en begeleiding door het AP is er echter binnen de huidige omkadering geen ruimte beschikbaar.
 16. De beoordelingscriteria van de scriptie en de stage dienen meer expliciet te worden gemaakt.
 17. De studiebegeleiding in de eerste kandidatuur zou op een meer gestructureerde wijze moeten worden georganiseerd.
 18. Het verdient aanbeveling de voorgenomen personeelsuitbreiding zo spoedig mogelijk door te voeren. Hierbij lijkt het wenselijk vooral een beroep te doen op afgestudeerden van de universitaire opleiding logopedie en audiologie.
 19. Het lijkt een minder wenselijke situatie dat er geen afzonderlijke Opleidingscommissie bestaat voor de opleiding logopedie en audiologie. Dit kan de besluitvorming vertragen en zelfs verhinderen.
 20. De procedure voor onderwijsevaluatie lijkt nog niet geheel op punt te staan. De studenten worden er over het algemeen te weinig bij betrokken, en de terugkoppeling van de resultaten is niet optimaal.

Personalia van de leden van de visitatiecommissie

PROF. DR. P.H. DEJONCKERE (1949) haalde het doctoraat in de geneeskunde in Leuven in 1973, en specialiseerde zich in de Keel-, Neus- en Oorheelkunde. Hij studeerde ook statistiek aan de Université de Paris VI, en is licentiaat in de Arbeidsgeneeskunde (1976), licentiaat in de Expertisegeneeskunde (1986) en geaggregeerde voor het hoger onderwijs in de geneeskunde (1981). In 1991 werd hij benoemd tot hoogleraar in de Foniatrie en de Logopedie aan de Universiteit Utrecht. In 1996 was hij visiting professor aan de Universiteit van Kurume (Japan). Hij is werkzaam als hoofd van de Afdeling Foniatrie aan het Academisch Ziekenhuis Utrecht en aan het Wilhelmina Kinderziekenhuis.

Prof. Dejonckere is tevens Vice-voorzitter van de 'European Research Group on the Larynx', en Chairman van het 'Committee on Phoniatics' van de 'European Laryngological Society'.

PROF. DR. M. SPOELDERS (1947) studeerde, na een opleiding tot leraar secundair onderwijs, pedagogische wetenschappen aan de Universiteit Gent. Hij behaalde er zijn doctoraat in 1975. Sinds 1970 is hij werkzaam aan de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen van deze universiteit, eerst als bursaal/mandaathouder van het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (1970-1980), later als assistent, werkleider en lector (1981-1990) en sindsdien als zelfstandig academisch personeelslid (hoofddocent). Hij is voorzitter van de Vakgroep Pedagogiek van de RUG en onderwijst (psycho-)pedagogiek en bijzondere didactiek. Hij was tevens gast-professor aan verscheidene binnen- en buitenlandse universiteiten. Hij zit het non-discriminatie-overleg voor met betrekking tot het secundair onderwijs van de regio Gent.

Zijn onderzoeksinteresse gaat voornamelijk uit naar taalpedagogische onderwerpen. Hij publiceerde een honderdtal bijdragen in internationale en nationale wetenschappelijke en professionele tijdschriften, en is de editor of auteur van boeken over geletterdheidsopvoeding, lezen, schrijven, pedagogische grammatica's, pedagogische pragmatiek en communicatie. Verder was hij organisator van en geïnviteerd spreker op verscheidene internationale wetenschappelijke congressen. Prof. M. Spoelders is ook de editor van het internationale tijdschrift 'Scientia Paedagogica Experimentalis' en lid van de redactie van internationale en nationale wetenschappelijke pedagogische en toegepast linguïstische tijdschriften. Hij is past-president van de 'Association Internationale de Linguistique Appliquée' en treedt geregeld op als adviseur voor internationale en nationale gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties.

PROF. DR. P. VAN DE HEYNING (1952) studeerde geneeskunde aan de Universiteit Antwerpen, waar hij ook zijn doctoraat behaalde in 1982. Hij volgde een opleiding in de Neus-, Keel- Oorheelkunde onder wijlen Baron Prof. dr. J. Marquet. Hij werd tevens erkend als revalidatiearts in spraak-, taal-, stem- en gehoorstoornissen. Sinds 1991 is hij hoofddocent NKO-ziekten aan de Faculteit Geneeskunde van de Universiteit Antwerpen en diensthoofd van de Afdeling Neus-, Keel- Oorzaken en Communicatiestoornissen van het Universitair Ziekenhuis Antwerpen.

Prof. Van de Heyning publiceerde 120 artikels in nationale en internationale tijdschriften en gaf 300 voordrachten, zowel in binnenland als op de wereldcongressen van Neus, Keel- Oorzaken en zijn deelgebieden. Zijn onderzoeksactiviteiten situeren zich op de gebieden van stempathologie, slaapgerelateerde ademhalingsmoeilijkheden en binnenoopathologie met in het bijzonder de erfelijke gehoorstoornissen. In verband met dit laatste werk werd hem in 1998 mede de A. Faesprijs toegekend. Verder is hij organisator en mede-organisator van internationale congressen, bestuurslid van de 'International Prosper Menière Society', stichtend lid van de 'European Academy of Otology and Neurotology', wetenschappelijk adviseur van de 'Poltzer Society (International Otosurgical Society)' en van de 'European Laryngological Society'. Hij is woordvoerder van onderzoeksprojecten met betrekking tot evenwichtsonderzoek en erfelijke doofheid. Tevens is hij promotor of co-promotor van 8 doctoraten in de medische wetenschappen.

DR. J. VERSCHUURE (1946) studeerde natuurkunde aan de Rijksuniversiteit Utrecht. Hij behaalde in 1977 zijn doctoraat aan de Erasmus Universiteit Rotterdam met een proefschrift over de alineaire eigenschap van het auditieve systeem. Hij heeft in verschillende functies gewerkt aan de Erasmus Universiteit en het Academisch Ziekenhuis Rotterdam en is nu als hoofd van het Audiologisch Centrum verbonden aan het Erasmus Universitair Medisch Centrum Rotterdam. Hij was gashoogleraar aan de Wendell-Johnson Speech and Hearing Clinic in Iowa City, USA. Zijn wetenschappelijke belangstelling was oorspronkelijk vooral gericht op de psychofysica van het normale oor en heeft zich verschoven naar de meting van het functioneren van het pathologische oor en de revalidatie van slechthorendheden. Momenteel richt het onderzoek zich in Europees en wereldverband op het ontwikkelen van algoritmes voor digitale hoortoestellen, de standaardisatie van testmethoden en het onderzoek van de kwaliteit van methoden om hoortoestellen aan te passen; verder wordt daarbij vooral aandacht gegeven aan groepen patiënten met speciale behoeften als o.a. musici en docenten. Daarnaast heeft hij zich veel bezig gehouden met de opleidingsaspecten van verschillende beroepsgroepen in de audiologie.

Hij was Secretaris en Voorzitter van de 'Nederlandse Vereniging voor Audiologie', medeoprichter van de 'European Federation of Audiology Societies' waarvan hij nu nog bestuurslid is, Voorzitter en Directeur van de 'Stichting tot Bevordering van de Klinische Audiologie' (opleiding tot audioloog) en bestuurslid van de 'Stichting Akoepedische Opleidingen', en is momenteel bestuurslid van de 'Federatie van Nederlandse Audiologische Centra'. Tevens was hij bestuurslid en Assistent-Secretaris-Generaal van de 'International Society of Audiology' waarvan hij momenteel Secretaris-Generaal is. Hij is lid van het 'Editorial Board van Audiology'. Hij heeft vele Ronde Tafels georganiseerd op nationale, Europese en wereldcongressen over ontwikkelingen in de hoortoestellen en de opleiding van personeel in de audiologie. Hij was Secretaris van het EFAS-congres in 1995 en is Voorzitter van het ISA congres in 2000. Hij is ere-lid van de 'Belgische Vereniging van Audiologie' en lid van het 'International Collegium for Rehabilitative Audiology' waarvan hij de bijeenkomst in 1997 mede organiseerde.

BIJLAGE 2

Bezoekschema

Eerste dag

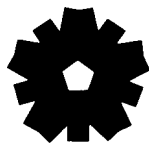
9u - 9u45	intern beraad visitatiecommissie: voorbereiding van de gesprekken
9u45 - 10u30	gesprek visitatiecommissie met het faculteitsbestuur, de opstellers van de zelfstudie en de facultair coördinator
10u30 - 11u	gesprek met de studenten uit de onderwijscommissie/opleidingscommissie, de faculteitsraad en eventueel andere organen
11u - 11u15	pauze
11u15- 12u	gesprek met leden van het academisch personeel uit de onderwijscommissie/opleidingscommissie en de faculteitsraad, en verantwoordelijke interne kwaliteitszorg
12u - 12u45	gesprek met eerste-cyclusstudenten
12u45 - 13u45	middagmaal
13u45 - 14u30	gesprek met tweede-cyclusstudenten
14u30 - 15u15	gesprek met leden van het assiterend academisch personeel, bursalen en stageverantwoordelijken
15u15 - 16u15	gesprek met leden van het zelfstandig academisch personeel eerste cyclus
16u15 - 16u30	pauze
16u30 - 17u30	gesprek met leden van het zelfstandig academisch personeel tweede cyclus
17u30 - 18u15	gesprek met verantwoordelijken studie-advies en -begeleiding (facultair en centraal), ombudspersoon, facultair verantwoordelijke internationalisering
18u15 - 19u	gesprek met afgestudeerden
19u	informele ontmoeting met vertegenwoordiging academische overheid, faculteitsbestuur en opleidingsafgevaardigden
20u	avondmaaltijd visitatiecommissie

Tweede dag

- 9u-10u30 bezoek commissieleden onderwijsruimten, bibliotheek, computerlokalen e.d.
- 10u30-11u30 spreekuur en/of aanvullende gesprekken op uitnodiging van de commissie
- 11u30 - 11u45 pauze
- 11u45 - 12u30 gesprek met faculteitsbestuur, facultair coördinator, opleidings-
verantwoordelijken
- 12u30 - 13u30 middagmaal
- 13u30 - 16u30 intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge rapportering
- 16u30 mondelinge rapportering

Exemplaren van dit rapport kunnen tegen betaling verkregen worden op het VL.I.R.-secretariaat, Egmontstraat 5, 1000 Brussel (tel. 02/512 91 10).

Wettelijke Depot: D/1999/2939/1

Vlaamse Interuniversitaire Raad
Egmontstraat 5 – 1000 Brussel
Tel (02) 512 91 10 – Fax (02) 512 29 96

